

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Katedra soukromého práva a civilního procesu

Barbora Blahutová

**Reflexe nové právní úpravy svéprávnosti na procesní způsobilost v civilním
soudním řízení se zaměřením na procesní způsobilost
nezletilých účastníků řízení**

Diplomová práce

Olomouc 2015

*„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma **Reflexe nové právní úpravy svéprávnosti na procení způsobilost v civilním soudním řízení se zaměřením na procesní způsobilost nezletilých účastníků** vypracovala samostatně a uvedla všechny zdroje, z nichž jsem při jejím sepsání čerpala.“*

V Praze dne 20.5. 2015

Ráda bych na tomto místě vyjádřila poděkování vedoucí své diplomové práce JUDr. Renátě Šínové, Ph.D., za její čas, podnětné připomínky a vedení při psaní této závěrečné práce a v neposlední řadě i za velkou ochotu a vstřícnost, kterou vynaložila.

Obsah

Seznam použitých zkratké.....	6
Úvod.....	7
1. Procesněprávní subjektivita.....	10
1. 1. Pojem způsobilost být účastníkem řízení.....	10
1. 2. Právní osobnost.....	12
2. Úvod do problematiky procesní způsobilosti.....	16
2. 1. Vymezení pojmu procesní způsobilost.....	16
2. 1. 1. Ustanovení § 20 OSŘ.....	16
2. 1. 2. Ustanovení § 23 OSŘ.....	18
2. 1. 3. Komparace s připravovanou slovenskou právní úpravou.....	20
2. 2. Svěprávnost.....	21
2. 2. 1. Způsobilost právně jednat.....	21
2. 2. 2. Uzavření manželství.....	22
2. 2. 3. Přiznání svěprávnosti.....	23
3. Procesní způsobilost nezletilých účastníků civilního soudního řízení.....	26
3. 1. Hmotněprávní úprava způsobilosti k právnímu jednání u nezletilých.....	26
3. 1. 1. Generální konstrukce.....	26
3. 1. 2. Souhlas zákonného zástupce k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu.....	27
3. 1. 3. Provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti nezletilým.....	29
3. 2. Reflexe hmotněprávní úpravy v civilním soudním řízení	31
3. 2. 1. Postavení nezletilého účastníka v civilním soudním řízení.....	31
3. 2. 2. Přístup judikatury k procesní způsobilosti nezletilých účastníků řízení.....	34
3. 2. 3. Právo dítěte být slyšeno.....	36
3. 3. Přiznání plné procesní způsobilosti nezletilým účastníkům pro některá nesporná řízení	37
3. 3. 1. Obecná charakteristika.....	37
3. 3. 2. Řízení o povolení uzavřít manželství.....	38
3. 3. 3. Řízení o přiznání svěprávnosti a řízení o přivolení a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné	

obdobné výdělečné činnosti.....	40
3. 3. 4. Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí.....	41
3. 3. 5. Řízení ve věcech osvojení a řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí.....	42
3. 3. 6. De lege ferenda.....	44
3. 3. 7. Komparace s připravovanou slovenskou právní úpravou.....	46
Závěr.....	48
Seznam použitých zdrojů.....	50
Shrnutí.....	56
Abstract.....	57
Klíčová slova.....	58

Seznam použitých zkratk

ABGB – rakouský všeobecný zákoník občanský (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*)

LZPS – Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

NOZ – Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

OSŘ – Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

SOZ – Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013

Ústava – Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

ZP – Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

ZZŘS – Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění

ŽivZ – Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

S počátkem roku 2014 se kompletně proměnila tvář soukromého práva. Přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a doprovodné legislativy je bezesporu v historii České republiky jedním z největších počínů v oblasti práva. Přestože byl předchozí občanský zákoník z roku 1964 mnohokrát novelizován, nepodařilo se jej po více než dvě desetiletí očistit od relikvů socialistické ideologie. Soukromé právo se v tehdejší podobě nemohlo rovnat standardům moderních zahraničních soukromoprávních úprav, a proto bylo také považováno za pouhé provizorium.¹ Rekodifikace sleduje návrat k tradičním soukromoprávním institutům s přihlédnutím k evropským kontinentálním konvencím.²

Nový kodex tvoří koncepčně ucelený a logicky provázaný celek pevně stojící na základních zásadách soukromého práva. Akcent je mimo jiné kladen na zásadu autonomie vůle, která se prolíná celou právní úpravou a silně rezonuje mimo jiné i v oblasti svéprávnosti. Zmíněná problematika si zaslouží zvýšenou pozornost ve vztahu k nezletilým a k osobám, jejichž schopnost právně jednat je narušena. Právo posiluje jejich možnost seberealizace, jednak návratem ke klasickým prvorepublikovým institutům v případě prvého, jednak zařazením nových ustanovení s inspirací moderními zahraničními právními řády v případě druhém. Ruku v ruce se změnou hmotněprávní úpravy jde samozřejmě i změna navazujících procesněprávních předpisů. Nové pojetí svéprávnosti tak nachází svůj odraz v úpravě procesní způsobilosti v civilním soudním řízení, byť tyto změny nemusejí být ze znění zákona vždy seznatelné, a proto je ve zvýšené míře nutné jít cestou interpretace a hledat ratio legis.

Přijetí nového občanského zákoníku vnímám jako jedinečnou příležitost, která poskytuje spoustu právních institutů, jež prozatím nebyly dostatečně a komplexně probádány. Nové pojetí svéprávnosti ve spojení s procesní způsobilostí v civilním soudním řízení považuji za aktuální a také velmi zajímavé téma, jež postihuje jeden ze základních institutů civilně procesního práva. Nabízí se zde řada dosud definitivně nevyřešených otázek, a proto jsem se rozhodla věnovat se této problematice podrobněji. Autory je věnována větší pozornost úpravě podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat než svéprávnosti a procesní způsobilosti nezletilých. Vytváří se tak prostor pro vlastní uchopení dané problematiky. Z tohoto důvodu jsem si zvolila jako téma diplomové práce reflexi nové právní

---

1 KNAPP, Viktor, KNAPPOVÁ, Marta, KOPÁČ, Ludvík, ŠVESTKA, Jiří. Nad stavem a perspektivami soukromého práva v České republice. *Právní rozhledy*, 1995, roč. 3, č. 3, s. 89.

2 ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 47.

úpravy svéprávnosti na procesní způsobilost v civilním soudním řízení se zaměřením na právní postavení nezletilých osob.

Na problematiku procesní způsobilosti lze nahlížet z různých úhlů pohledů. Za mimořádně zajímavé považuji právě její sepětí s hmotněprávní úpravou, jež navíc doznala výrazných změn. V textu se proto soustřeďuji na vztah hmotného a procesní práva a zkoumám, nenalézají-li nové instituty svou reflexi v civilním soudním řízení. V této práci si stanovím hypotézu, zdali změna právní úpravy posílila postavení nezletilých. Cílem práce je také upozornit na některá úskalí nové právní úpravy a přinést vlastní pohled na některé vyvstálé a dosud zcela nevyjasněné či sporné otázky. Nová podoba civilního práva procesního je velmi aktuální také ve Slovenské republice. V tamní Národní radě se aktuálně nalézá ve druhém čtení vládní návrh č. 1333 zákona Civilný sporový poriadok, vládní návrh č. 1334 zákona Civilný mimosporový poriadok a vládní návrh č. 1335 zákona Správny súdny poriadok. Přímou se tedy nabízí provést srovnání se slovenskou rekodifikací.

Práce poukazuje na výkladové obtíže § 20 OSŘ, jenž normuje, že *každý může před soudem jako účastník samostatně právně jednat v tom rozsahu, v jakém je svéprávný*. V této spojitosti je analýze podrobena související judikatura Nejvyššího soudu. Dále je předmětem zkoumání, jaký je vztah § 20 OSŘ k § 23 OSŘ, jaký je smysl § 23 OSŘ a jaké je následné postavení účastníka poté, co soud přistoupil k aplikaci citovaného ustanovení. Za neméně zajímavý považuji institut přiznání svéprávnosti. Práce se vyjadřuje ke zvolené terminologii a dále poukazuje na interpretační potíže panující ohledně znění § 37 odst. 1 OZ.

Následně přináším pohled na to, jakým způsobem se proměnilo právní postavení nezletilců v soukromoprávních vztazích. Analýze je podrobena koncepce právního jednání nezletilých i nové právní instrumenty, souhlas zákonného zástupce k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu a provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti.

Práce si klade za cíl postihnout problematiku procesní způsobilosti nezletilých účastníků civilního soudního řízení. Uvádí ustálené trendy v rozhodovací praxi soudů, které z velké části nezletilým účastníkům neumožňují vystupovat v řízení samostatně. Následuje řešení otázky, zdali má existence § 31 OZ, jež do popředí staví jedinečnost člověka, dopad na přístup soudů k nezletilým účastníkům řízení.

Procesní právo přiznává nezletilému účastníkovi plnou procesní způsobilost pro pět vybraných nesporných řízení ve věcech rodinněprávních. Jedná se o určité výjimky z

konstrukce procesní způsobilosti dle § 20 OSŘ. Je proto třeba zabývat se otázkou, co zákonodárce vede k této úpravě a jaké je postavení nezletilého v daných řízeních. Dále se zamýšlím, neexistují-li další řízení, pro něž by bylo de lege ferenda žádoucí přiznat nezletilým účastníkům řízení plnou procesní způsobilost. Závěrem je provedena komparace s chystanou slovenskou právní úpravou.

Jako prostředek k dosažení stanoveného cíle a ověření definované hypotézy byla zvolena především metoda deskriptivně analytická doplněná o gramatický a logický výkladový postup. V textu je taktéž pracováno s metodou komparace, zejména v rámci pojednání ohledně připravované slovenské legislativy. Srovnání se slovenskou právní úpravou nicméně představuje řekněme pouhé zpestření práce, a proto není tato metoda pojata jako stěžejní.

Práce je vedle úvodu a závěru členěna do tří kapitol. Úvodní kapitola otevírá téma vymezením institutu procesněprávní subjektivity a právní osobnosti s ohledem na jejich provázanost s procesní způsobilostí a svéprávností. Obsahem druhé kapitoly je následně samotný rozbor koncepce procesní způsobilosti a svéprávnosti. Kapitola třetí pojednává o právním postavení nezletilých. Stěžejní pasáž práce představuje kapitola třetí ve spojení s kapitolou druhou.

Procesní způsobilost našla svou odezvu v odborné literatuře i judikatuře, avšak nutno dodat, že nejde o nikterak rozsáhlé zdroje, což vytváří prostor pro vlastní úvahy. Mezi autory, jež se k danému tématu pravidelně a erudovaně vyjadřují, se řadí zejména doktorka Šínová, doktor Svoboda či doktor Frinta. Co se týče charakteristiky čerpaných zdrojů, vedle legislativy, práce vychází zejména z nových odborných publikací zaměřených na platnou a účinnou úpravu občanského práva a civilního práva procesního. Jedná se zejména o komentářovou literaturu doplněnou o odborné články, vysokoškolské učebnice a relevantní judikaturu Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. Velkou roli rovněž hraje důvodová zpráva k NOZ. V textu je pracováno taktéž s literaturou vztahující se k předchozí právní úpravě.

1. Procesněprávní subjektivita

1. 1. Pojem způsobilost být účastníkem řízení

Procesněprávní subjektivita představuje způsobilost být nositelem procesních práv a povinností. Zákon ji normuje v § 19 OSŘ, podle něhož *způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má právní osobnost; jinak jen ten, komu ji zákon přiznává*. V zásadě se tedy odvíjí od hmotněprávního postavení osob a náleží osobám fyzickým, právnickým a státu. Ke zvolenému řešení profesorka Winterová uvádí, že je správné a asi jediné myslitelné, neboť, kdo může být subjektem práva, musí mít možnost být i subjektem procesu sloužícího k jeho ochraně.³

Civilní právo procesní však má širší dosah než právo hmotné, jelikož přiznává tuto způsobilost i některým dalším subjektům, které nejsou nadány právní osobností.⁴ Odborná literatura k této koncepci uvádí, že se jedná o řešení, jež může přispět k hladšímu a srozumitelnějšímu průběhu řízení. Vhodným příkladem je řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců, voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti dle § 349 až 353 ZZŘS, kde má postavení účastníka řízení také příslušná volební komise. Tato není právnickou osobou, a tudíž nemá právní osobnost. V daném řízení vystupuje pouze osoba oprávněná jednat jménem volební komise, což vede k větší rychlosti a efektivitě řízení, neboť v opačném případě by byl soud nucen komunikovat se všemi jejími členy. Takový postup by se negativně odrážel zejména v oblasti doručování, předvolávání k řízení a vyjadřování účastníků k věci.⁵

Nicméně existují i případy, kdy zákonodárcem zvolené řešení způsobuje aplikační potíže. Například panovala nevyjasněná otázka ohledně toho, zda zdravotnické zařízení v rámci řízení o způsobilosti k právním úkonům (nyní svéprávnosti) musí být nadáno právní osobností, anebo zda lze na jeho postavení aplikovat § 19 OSŘ část věty za středníkem.⁶ Důvodová zpráva k nové právní úpravě na tuto spornou otázku reaguje a výslovně uvádí, že návrh na zahájení řízení může podat též zdravotní ústav, ovšem pouze tehdy, má-li právní osobnost. Komentářová literatura se však vůči tomuto závěru ohrazuje a zastává stanovisko, že procesněprávní postavení zdravotního ústavu jakožto účastníka řízení vyplývá z § 35 odst.

3 WINTEROVÁ, Alena. In WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena (ed). *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 130.

4 ŠÍNOVÁ, Renáta. In DAVID, Ludvík (ed). *Občanský soudní řád. Komentář – 1. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 76 (§ 19 OSŘ).

5 ŠÍNOVÁ, Renáta. Způsobilost být účastníkem civilního soudního řízení s přihlédnutím k relevantní judikatuře. *Jurisprudence*, 2005, roč. 142, č. 5, s. 21.

6 Tamtéž, s. 22.

1 ZZŘS ve spojení s § 19 OSŘ částí věty za středníkem.⁷ V souvislosti s danou problematikou je však nutné vyzdvihnout další významnou skutečnost, a tou je změna terminologie. Zákon nahradil pojem zdravotnické zařízení termínem zdravotní ústav, přičemž ústav je v souladu s § 402 OZ právní osobou. Zákon definuje ústav jako právní osobu ustavenou za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky, a dále normuje, že ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených. Lze uzavřít, že s ohledem na dikci zákona je návrh na zahájení řízení oprávněno podat pouze takové zdravotnické zařízení, jež je ústavem. Ostatní zdravotnická zařízení pak mohou podat podnět k zahájení řízení.

Společně s procesní způsobilostí tvoří procesněprávní subjektivita předpoklad účastenství, který však nelze zaměňovat s věcnou legitimací.⁸ Věcná legitimace má ve sporném řízení význam pro úspěch ve věci samé, plyne ze sféry hmotného práva. Platí, že žalobce je aktivně věcně legitimován, svědčí-li mu skutečně tvrzené právo a žalovaný je pasivně věcně legitimován, pokud je skutečně nositelem tvrzené povinnosti. Při jejím nedostatku soud rozhodne meritorně zamítnutím žaloby. Věcná legitimace úzce souvisí s formálním pojetím účastníků sporného řízení. V nesporném řízení se naopak uplatní materiální pojetí účastníků, kdy se jejich procesní postavení odvíjí od hmotněprávního.⁹

Procesněprávní subjektivita patří mezi podmínky řízení, jejíž nedostatek existující na počátku řízení nelze zhojit. Tento pak vede k zastavení řízení dle § 104 odst. 1 OSŘ. Položme si však otázku, zda-li tomu tak bude automaticky ve všech případech. Vezmeme-li v úvahu, že může nastat situace, v níž návrhovátelem označí nesprávně za účastníka jiný subjekt, který nemá právní osobnost, například obchodní závod místo jeho provozovatele, jeví se vhodnější jiný postup. Vedle toho nemusí být vždy zcela zřejmé, zda záměrem návrhovatele bylo označit subjekt, jenž nemá procesněprávní subjektivitu, anebo zda jde o vadu v identifikaci účastníka řízení.¹⁰ Judikatura se proto přiklání k závěru, že v pochybnostech o vůli účastníka jej má soud vyzvat k opravě podle § 43 OSŘ. Nejvyšší soud uzavírá, že zastavit řízení bez dalšího je možné jen tehdy, pokud byl označen někdo, kdo se zjevně nemůže stát nositelem procesních

---

7 ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 61 (§ 19 OSŘ).

8 ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára (ed). *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 58.

9 WINTEROVÁ, Alena. In WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena (ed). *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 135 – 136.

10 ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 62 (§ 19 OSŘ).

práv a povinností a takové označení nelze doplnit nebo změnit bez narušení jeho podstaty.¹¹ Zjednodušeně to znamená, že pokud bude za účastníka řízení označena kupříkladu pohádková bytost, následným krokem soudu bude nepochybně zastavení řízení dle § 104 odst. 1 OSŘ. Naopak, bude-li za účastníka řízení označen obecní úřad namísto obce, je třeba zkoumat vůli účastníka řízení a přijmout postup dle § 43 OSŘ.

Účastník řízení může ztratit procesněprávní subjektivitu také až v průběhu řízení, čímž se vytváří překážka dalšího postupu dle § 107 OSŘ. Za této situace soud posoudí podle povahy věci, zda lze v řízení pokračovat s právním nástupcem, anebo zda řízení zastaví.¹² V zákoně rovněž nalezneme případy, kdy řízení bude pokračovat a soud rozhodne o právech a povinnostech účastníka, přestože je známo, že již zemřel. Jedná se kupříkladu o řízení o neplatnost manželství dle § 376 odst. 2 a 3 ZZŘS.¹³ Je jistě žádoucí, aby manžel, jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn pod nátlakem spočívajícím v užití násilí nebo vyhrožování násilí nebo v důsledku omylu o totožnosti snoubence nebo o povaze sňatečného právního jednání, měl možnost domáhat se vyslovení neplatosti manželství, přestože druhý manžel již zemřel. Totéž platí pro potomky dotčeného manžela, pokud naopak zemře právě on, vzhledem k tomu, že s vyslovením neplatnosti manželství jsou spojena práva a povinnosti, jež se jich mohou úzce dotýkat, zejména pak v oblasti dědického práva. Soud v takovém případě jmenuje zesnulému manželovi pro řízení opatrovníka dle § 29 OSŘ. Nicméně vyvstává otázka, jestli by nebylo vhodné, aby byla tato možnost rozšířena i na ostatní případy neplatnosti manželství.

1. 2. Právní osobnost

Procesněprávní subjektivita vychází z hmotněprávní osobnosti, a proto je namístě věnovat pozornost rovněž tomuto pojmu. Právní osobnost znamená možnost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, je postavena naroveň právní subjektivitě, to jest pojmu osoby v právním smyslu.¹⁴ Občanský zákoník z roku 1964 normoval ve svém § 7 způsobilost mít práva a povinnosti, zatímco současný občanský zákoník se v § 15 a v navazujících ustanoveních navrácí k pojmu právní osobnosti, kterou definuje jako způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Teze, že právní osobnost je přiznána každému člověku bez

11 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2003, sp. zn. 28 Cdo 951/2003.

12 DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád. Komentář – 1. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 109 (§ 19 OSŘ).

13 Druhým případem je řízení o určení a popření otcovství dle § 421 odst. 2 ZZŘS, jež by si zasloužilo hlubší pozornost, což ovšem téma a rozsah této práce neumožňuje.

14 KNAPPOVÁ, Marta. *Pojem právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům v československém občanském právu*. 1. vydání. Praha: NČSAV, 1961, s. 4.

ohledu na jeho rozumové schopnosti, byla vypracována již v době Všeobecného zákoníku občanského.¹⁵

Právní osobnost je zaručena na ústavněprávní úrovni v čl. 5 LZPS, jenž stanoví, že *každý je způsobilý mít práva*. Brání tomu, aby bylo s člověkem nakládáno jako s pouhým objektem práva, je také nezbytným předpokladem pro realizaci ostatních práv.¹⁶ Náleží mezi základní práva, jež jsou nezadatelná, nezcižitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná, jak vyplývá z čl. 1 LZPS.¹⁷ Logickým promítnutím povahy tohoto práva je § 16 OZ normující, že *právní osobnosti se nikdo nemůže vzdát ani z části*, takové jednání je stíženo zdánlivostí. Důležitý proklamační charakter má v tomto směru § 19 odst. 1 OZ, kde se praví, že *každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu*. Citované ustanovení vychází z § 16 ABGB s doplněním, že přirozená práva jsou seznatelná vedle rozumu taktéž citem.¹⁸ Vzhledem k tomu, že se jedná o přirozená práva člověka, stát nemůže jinak, než je vzít na vědomí. Může tedy pouze stanovit limity jejich uplatňování a poskytnout jim ochranu.¹⁹

Právní osobnost vzniká narozením, je přiznána i nasciturovi za předpokladu, že se narodí živý, což koresponduje s čl. 6 odst. 1 LZPS, který deklaruje, že *lidský život je hoden ochrany již před narozením*. Za moment narození se považuje vynětí plodu z těla matky.²⁰ Zákon v § 25 OZ upřesňuje, že se na počaté dítě hledí jako na již narozené, jen pokud to vyhovuje jeho zájmům, to znamená, že může nabývat práv, ale nemůže se zavazovat k povinnostem. Zásada *nasciturus pro iam nato habetur* se formovala již v době římského práva, kde byla dítěti pro případ jeho narození vyhrazena práva, která vznikla ještě před jeho narozením.²¹ Úprava je doplněna o výslovnou vyvrátitelnou právní domněnku, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však počaté dítě vůbec, anebo narodí-li se mrtvé, posoudí se situace tak, jako by nikdy nebylo. Smyslem zde je totiž ochrana nascitura, a proto pokud

---

15 SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír (ed). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – I. svazek*. Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1998, s. 182 (§ 15 ABGB).

16 BAROŠ, Jiří. In WAGNEROVÁ, Eliška (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 142 (čl. 5 LZPS).

17 KNAPPOVÁ, Marta, DVOŘÁK, Jan. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník. Velký akademický komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 77 (§ 7 SOZ).

18 TELEČEK, Ivo. *Rozum a cit. Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 7, s. 320.

19 ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 76.

20 DOBROVOLNÁ, Eva. In LAVICKÝ, Petr (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 180 (§ 23 OZ).

21 SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl I. Obecné nauky*. Reprint 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 171.

nedojde k narození živého dítěte, není koho chránit a zaniká tím důvod, pro který se přiznává právní osobnost i počatému dítěti.²²

Právní osobnost zaniká smrtí člověka. Smrt člověka zjistí lékař prohlídkou těla, poté vydá list o prohlídce zemřelého, na jehož základě se provede zápis do knihy úmrtí, kterou vede matriční úřad.²³ Civilní právo zde přejímá závěry nauky trestního práva²⁴ a za okamžik úmrtí pokládá biologickou smrt mozku neboli cerebrální smrt, kdy je obnovení všech životních funkcí organismu již vyloučeno.²⁵ Mohou však nastat situace, kdy nebude možné smrt prokázat předepsaným způsobem. Na tyto případy míří právní úprava důkazu smrti a domněnky smrti. Základní rozdíl je v tom, že u důkazu smrti je jisté, že člověk zemřel, zatímco u domněnky smrti se smrt jeví jako vysoce pravděpodobná.²⁶ Občanský zákoník přináší preciznější právní úpravu a zřetelně rozlišuje tyto dva instituty, což lze označit za vítanou změnu.

Na závěr se ještě pozastavme nad spornou pasáží § 34 a 35 OZ, která přejímají úpravu právní subjektivity pro pracovněprávní vztahy ze zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Předmětem diskuze je, zda pro takovou změnu existují relevantní důvody. V odborné literatuře se můžeme setkat s kritikou uvedených ustanovení.²⁷ Nicméně již ve věcném záměru z roku 2000 byla vytyčena hlavní idea, podle níž má být nový civilní kodex pojat jako všeobecný předpis soukromého práva opouštějící stávající oborové dělení práva.²⁸ Tato myšlenka je patrná také z § 1 odst. 1 OZ, jenž prohlašuje, že *ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo*. Nový kodex byl vypracován s ohledem na existenci zákoníku práce jako základního právního předpisu pracovního práva, nelze však přehlédnout skutečnost, že úprava pracovněprávní subjektivity je otázkou statusovou a jako taková má být obsažena v civilním zákoníku.²⁹ Občanský zákoník v tomto směru výslovně prohlašuje v § 9 odst. 1 OZ, že

22 DOBROVOLNÁ, Eva. In LAVICKÝ, Petr (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 185 (§ 23 OZ).

23 Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

24 ŠVESTKA, Jiří, ELIÁŠ, Karel. In ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří (ed). *Občanský zákoník – 1. díl*. 2. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 106 (§ 7 SOZ).

25 HASCH, Karel. In JELÍNEK, Jiří (ed). *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 477.

26 HURDÍK, Jan. In FIALA, Josef (ed). *Meritum Občanské právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 21.

27 ZVÁNOVEC, Vít. Právní úprava svéprávnosti nezletilců v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 22, č. 1–2, s. 57.

28 Dostupný na «http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/vecny_zamer_OZ_2000.pdf» [cit. dne 10. 3. 2015].

29 FRINTA, Ondřej. Pojetí svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 22, č. 1–2, s. 64.

upravuje osobní stav osob. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení doplňuje, že záležitosti osobního stavu nelze řešit speciálními právními předpisy mimo civilní kodex.³⁰ Nelze než se s uvedenými argumenty ztotožnit a označit úpravu § 34 a 35 OZ za opodstatněnou.

---

³⁰ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 69.

2. Úvod do problematiky procesní způsobilosti

2. 1. Vymezení pojmu procesní způsobilost

2. 1. 1. Ustanovení § 20 OSŘ

Procesní způsobilost umožňuje účastníku řízení vystupovat v soudním řízení buďto samostatně, anebo prostřednictvím zvoleného zástupce.³¹ Je normována v § 20 OSŘ, kde je stanoveno, že *každý může před soudem jako účastník samostatně právně jednat v tom rozsahu, v jakém je svéprávný*. Plná procesní způsobilost proto náleží tomu, kdo je v plném rozsahu svéprávný. Takový účastník je oprávněn jednat v řízení zcela samostatně s jedinou výjimkou, kterou představuje dovolací řízení, pro něž se vyžaduje obligatorní zastoupení advokátem dle § 241 OSŘ. Ač to zákon v § 20 OSŘ výslovně nestanoví, v některých případech je procesní způsobilost přiznána nad rámec i těm účastníkům, kteří nejsou způsobilí pro dané právní jednání. Činí tak kupříkladu v § 35 odst. 3 ZZŘS, podle něhož návrh na zrušení nebo změnu rozhodnutí, kterým byla omezena svéprávnost, může podat i osoba, jejíž svéprávnost byla takto omezena.³²

Na rozdíl od procesní subjektivity je procesní způsobilost jednou z podmínek řízení, jejíž nedostatek lze odstranit. V takovém případě soud zajistí, aby byl účastník v řízení zastoupen svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Není-li zde taková osoba, soud učiní vhodná opatření k tomu, aby bylo zahájeno příslušné řízení ve věcech opatrovnictví člověka nebo ve věcech péče soudu o nezletilé, případně podá podnět k ustanovení kolizního opatrovníka pro střet zájmů a hrozí-li nebezpečí z prodlení ustanoví jej sám dle § 29 odst. 1 OSŘ.³³ Zastavení řízení má za následek pouze tehdy, nepodaří-li se nedostatek této podmínky řízení odstranit výše naznačeným způsobem. Lze doplnit, že je vadou zmatečnosti dle § 229 odst. 1 písm. c) OSŘ, pokud v řízení vystupoval účastník, jenž neměl procesní způsobilost a nebyl řádně zastoupen.

Zaměříme ale pozornost zpět na zákonodárcem zvolené slovní spojení „v tom rozsahu, v jakém“, neboť tato formulace není nejspřávnější, jelikož nabízí hned dva interpretační přístupy. Podle první linie se při zkoumání procesní způsobilosti vychází z hmotněprávních vztahů, jež jsou předmětem řízení. To znamená, že pokud je účastník způsobilý učinit

31 DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád. Komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 114 (§ 20 OSŘ).

32 FRINTOVÁ, Dita. In ŠKÁROVÁ, Marta (ed). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2009, s. 607 – 608 (§ 186 OSŘ).

33 JIRSA, Jaromír, VANČUROVÁ, Kateřina. In JIRSA, Jaromír (ed). *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 125 (§ 20 OSŘ).

příslušné hmotněprávní jednání, je stejně tak způsobilý samostatně jednat před soudem ohledně nároků z takového právního jednání vyplývajících.

Druhá linie naopak považuje za stěžejní povahu procesních úkonů. Ustanovení § 20 OSŘ je v tomto případě chápáno jako jakýsi návod pro zjišťování procesní způsobilosti účastníků, a to formou posuzování jejich rozumové a volní vyspělosti způsobem stanoveným hmotným právem. Tento přístup však vyvolává určité nejasnosti. Konkrétně, zda se má při posuzování procesní způsobilosti vycházet z náročnosti, závažnosti a cíle daného řízení en bloc, anebo zda se má jednotlivě zkoumat povaha každého procesního úkonu. Druhý závěr působí dosti komplikovaně. V takovém případě by byl soud nucen rozhodovat pro každý procesní úkon účastníka zvlášť, zda jej tento smí učinit samostatně či nikoli. Zákonný zástupce nebo opatrovník účastníka by figuroval pro vymezenou část řízení. Nehledě na to, že by tento postup mohl způsobovat průtahy v řízení. Co se týče prvního možného řešení, nelze přehlédnout jistou paralelu mezi hodnocením povahy řízení a posuzováním hmotněprávních vztahů, jež jsou předmětem řízení.

Teorie se jednoznačně přiklonila k prvnímu přístupu.³⁴ Pro tento závěr svědčí i znění § 23 OSŘ, jenž bývá označován jako pojistka předsedy senátu.³⁵ Zde se stanoví, že vyžadují-li to okolnosti případu, může předseda senátu rozhodnout, že fyzická osoba, která není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně. Také důvodová zpráva k citovanému ustanovení uvádí, že při úpravě procesní způsobilosti se u nezletilých a osob omezených ve svéprávnosti vychází z toho, že nejsou vždy s to do všech důsledků pochopit význam řízení. A proto se připouští, aby i tam, kde člověk může sám nabývat práv a brát na sebe povinnosti a kde tedy má procesní způsobilost, soud rozhodl, že musí být v řízení zastoupen zákonným zástupcem.³⁶ Z uvedeného zřetelně vyplývá záměr zákonodárce postupovat dle první výkladové linie.

Nicméně později do této problematiky zasáhl i Nejvyšší soud, jenž, jak se zdá, inklinuje k druhé interpretační linii. Ten totiž v jednom ze svých usnesení rozhodl, že nezletilý starší třinácti let je nepochybně způsobilý uzavřít smlouvu o přepravě. A dále, ačkoli se procesní způsobilost odvíjí od rozsahu svéprávnosti, nezletilý nemůže s ohledem na svůj věk

34 ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – 1. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 360–361 (§ 31 OZ).

35 WINTEROVÁ, Alena. In WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena (ed). *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 131 – 132.

36 VLÁDA ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY. Důvodová zpráva k návrhu zákona občanský soudní řád. NS ČSSR, tisk 147.

jednat samostatně před soudem a musí být zastoupen svým zákonným zástupcem dle § 22 OSŘ.³⁷ Procesní způsobilost tak neváže na svéprávnost, ale posuzuje ji s ohledem na povahu procesních úkonů. Uvedeným rozhodnutím Nejvyšší soud zrušil usnesení Krajského soudu, který dle mého názoru správně dovedl, že nezletilý má pro dané řízení procesní způsobilost.³⁸

Nelze říci, že odůvodnění Nejvyššího soudu stojí na pevných základech, jelikož neuvedl, jaké důvody jej vedly k tomu, že se odklonil od teorií i judikaturou zastávaného přístupu. Také nepodal vysvětlení, jakými úvahami se řídil, když dovedl, že účastník nemá procesní způsobilost s ohledem na řízení, jak bylo naznačeno výše. Jeho argumentace je velmi strohá, pouze uvádí, že s ohledem na uvedený věk je nepochybné, že povinná nemohla sama před soudem jednat. Nad to soud v rámci odůvodnění nevychází z ochrany nezletilého, což je nepochybně smyslem zákona, ale věnuje se v tomto směru sekundárnímu problému nemožnosti doručování soudních listin nezletilé osobě, která nemůže prokázat svojí identitu předložením občanského průkazu. Toto rozhodnutí je zcela pochopitelně diskutováno v odborné literatuře.³⁹ Nutno dodat, že Nejvyšší soud v žádném pozdějším rozhodnutí nenavázal na tyto své předchozí závěry a nepostavil se kritice. Uvedené usnesení tak zůstává bez odpovědi.

2. 1. 2. Ustanovení § 23 OSŘ

Výše byl zmíněn § 23 OSŘ. Citované ustanovení je logickým vyústěním právní úpravy procesní způsobilosti dle § 20 OSŘ. Tvoří nezbytný doplněk k tezi, že při zkoumání procesní způsobilosti se vychází z hmotněprávních vztahů, jež jsou předmětem řízení, neboť soudní řízení je mnohdy náročnější, a vyžaduje tak vyšší míru rozumové a volní vyspělosti než právní jednání, o němž se v řízení jedná. Právě na tyto případy míří takzvaná pojistka předsedy senátu, díky které může rozhodnout, že osoba, jež není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně. Jako příklad se uvádí, že nezletilý ve věku patnácti let je ve většině případů způsobilý k uzavření kupní smlouvy, jejímž předmětem je koupě jízdního kola. Zpravidla však nebude schopen náležitě vykonávat svá práva a povinnosti jakožto účastník řízení o práva z odpovědnosti za vady koupeného zboží.⁴⁰

Smyslem citovaného ustanovení je ochrana nezletilých osob a osob omezených ve

37 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. 20 Cdo 2775/2005.

38 Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. srpna 2004, sp. zn. 10 Co 629/2004.

39 VRCHA, Pavel. K procesní způsobilosti nezletilé osoby (tzv. černého pasažéra) v soudním řízení o plnění z uzavřené smlouvy o přepravě osob. *Soudní rozhledy*, 2006, roč. 11, č. 11, s. 412.

40 DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád. Komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 141 (§ 23 OSŘ).

svéprávnosti, jelikož na tyto osoby je nutno nahlížet jako na slabší strany, jímž je třeba poskytnout vyšší míru ochrany. Aplikace § 23 OSŘ má tudíž zajistit, aby nedošlo k újmě na právech těchto osob, protože tyto nemusí být vždy schopny řádně využít svých procesních práv, jež jim zákon přiznává, což může mít za následek i neúspěch ve věci. Tímto způsobem má být zajištěna rovnost účastníků řízení jako jedna ze základních zásad ústavněprávní úrovně garantované čl. 37 LZPS.

Jak již bylo řečeno, procesní způsobilost je jednou z podmínek řízení, jejíž nedostatek je odstranitelný. Soud zkoumá v průběhu celého řízení, zdali je tato podmínka naplněna v souladu s § 103 OSŘ, o zastoupení účastníka dle § 23 OSŘ tak může rozhodnout kdykoli za řízení. Otázka zní, zda je rozhodnutí dle § 23 OSŘ obligatorní, jsou-li naplněny podmínky pro jeho vydání, anebo zda zůstává na soudním uvážení, zda přijme tento postup. Soud je povinen v zájmu zajištění rovnosti účastníků řízení přijmout rozhodnutí dle § 23 OSŘ, jakmile jsou splněny zde stanovené předpoklady, neboť opačný postup zakládá vadu zmatečnosti ve smyslu § 229 odst. 1 písm. c) OSŘ. Soud rozhoduje usnesením, jež se doručuje dotčenému účastníkovi a jeho zástupci, proti tomuto usnesení lze podat odvolání. V řízení nelze pokračovat, dokud uvedené usnesení nenabude právní moci. Taktéž dle § 56 OSŘ po uvedené době neběží účastníku řízení lhůty, tyto počnou běžet znovu od chvíle, kdy jeho zástupce vstoupí do řízení. Písemnosti budou v takovém případě doručovány jak zástupci, tak i účastníku dle § 50b odst. 4 písm. b) OSŘ.⁴¹

Dále se věnujme následnému postavení takového účastníka v řízení. Bude tímto způsobem zbaven procesní způsobilosti, anebo mu zůstane zachována? Literatura uvádí, že aplikací § 23 OSŘ účastník řízení neztrácí procesní způsobilost a může sám dále činit procesní úkony, přičemž při střetu jeho procesních úkonů s procesními úkony jeho zástupce je však třeba dát přednost procesním úkonům tohoto zástupce.⁴² Tomuto závěru nelze nic vytknout. Připomeňme, že cílem daného ustanovení je ochrana účastníka a zajištění rovnosti řízení. Dotčený účastník nemá být v žádném případě degradován. Lze si proto představit, že bude i nadále vystupovat v řízení samostatně. Role jeho zástupce pak bude spočívat v dohledu. Pokud zástupce dospěje k závěru, že práva účastníka řízení nejsou hájena dostatečně, zakročí sám a příslušný procesní úkon provede.

---

41 DOLEŽÍLEK, Jiří. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád. Komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 141– 142 (§ 23 OSŘ).

42 SMOLÍK, Petr. In SVOBODA, Karel (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 88 (§ 23 OSŘ).

2. 1. 3. Komparace s připravovanou slovenskou právní úpravou

Nová podoba civilního práva procesního je velmi aktuální otázkou, jež momentálně hýbe Slovenskou republikou. V legislativním procesu se zde totiž v tomto momentě nachází vládní návrhy tří nových ucelených právních předpisů, mezi něž náleží civilný sporový poriadok a civilný mimosporový poriadok. Tamní rekonstrukční komise se vydala totožnou cestou a vyčlenila do samostatného kodexu nesporná řízení a rodinně právní věci s výjimkou manželského majetkového práva.⁴³ K posouzení se tedy nabízí otázka, zda institut procesní způsobilosti doznal změn a případně jakých.

Právní úprava procesní způsobilosti se nachází v § 64 CSP normujícího, že *každý může pred súdom samostatne konať v rozsahu, v akom má spôsobilosť na právne úkony*. Ze znění § 64 CSP je patrné, že koncepce § 20 OSŘ zůstává zachována. I nadále tedy platí, že procesní způsobilost se odvíjí od způsobilosti k právním jednáním, jež jsou předmětem řízení. Co se týče hmotněprávní úpravy, na Slovensku je doposud platný a účinný zákon č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov. V tomto směru je dosavadní slovenská právní úprava prakticky totožná s předchozí českou právní úpravou. Způsobilost k právním úkonům vzniká v plném rozsahu zletilostí, již se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Před dosažením tohoto věku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství. Takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ani jeho prohlášením za neplatné. Nezletilí pak mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené jejich rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Rozbor daných ustanovení je předmětem následujícího pojednání o svéprávnosti, a proto na tomto místě nebudou duplicitně analyzována.

Vrátíme-li se zpět k civilnímu sporovému poriadku, je překvapivé, že v žádné jeho části se již nevyskytuje obdoba § 23 OSŘ. Ta se nalézá pouze v § 9 CMP stanovícího, že *ak to okolnosti vyžadujú, môže súd rozhodnúť, že ten, kto nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, musí byť v konaní zastúpený svojím zákonným zástupcom alebo procesným opatrovníkom, i keď ide o vec, v ktorej by mohol konať samostatne*. Důvodová zpráva k citovanému ustanovení uvádí, že povaha nesporného řízení odůvodňuje tento specifický režim. Osobám, jež nemají procesní způsobilost v plném rozsahu, se poskytuje zvýšená právní ochrana, což souvisí s náročností procesních úkonů a postupem v řízení před soudem.⁴⁴

43 ŠÍNOVÁ, Renáta. Srovnání změn v civilním procesu v ČR a SR [online]. *právní prostor.cz*, 4. září 2014 [cit. dne 1. 4. 2015]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-srovnani-zmen-v-civilnim-procesu-v-cr-a-sr>>.

44 VLÁDA SLOVENSKÉ REPUBLIKY. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona civilný mimosporový

Z jakého důvodu se však uvedený závěr nevztahuje rovněž na sporné řízení? Nenacházím žádné rozumné vysvětlení. Naopak, při porovnání sporného a nesporného řízení lze dospět k závěru, že účastníku sporného řízení hrozí stejné, ne-li dokonce větší, nebezpečí. Sporné řízení je ovládáno odlišnými zásadami a uplatní se v něm instituty, jež kladou daleko větší nároky na procesní aktivitu stran. Příkladem lze uvést koncentraci řízení, neúplnou apelaci, prostředky procesního útoku a prostředky procesní obrany, břemeno důkazní, břemeno tvrzení, platební rozkaz, rozsudek pro uznání nebo rozsudek pro zmeškání. Nebude-li účastník řízení schopen náležitě hájit svá práva, hrozí mu prohra sporu, což pro něj může mít dalekosáhlé následky. Účastník řízení se samozřejmě může nechat zastoupit advokátem, čímž je mu zajištěna náležitá ochrana. Přesto však nepovažuji ochranu poskytovanou civilním sporovým poriadkom za dostačující, vezmeme-li v úvahu, že zastoupení advokátem představuje zvýšené náklady a rovněž vyžaduje aktivní jednání ze strany účastníka při uzavírání smlouvy o zastoupení.

Nebylo by možné aplikovat § 9 CMP i na řízení sporné? Odpověď zjevně podává vzájemný vztah daných právních předpisů. Civilný mimosporový poriadok je koncipován jako *lex specialis* ve vztahu k civilnímu sporovému poriadku. Podle § 2 CMP *sa na konania podľa tohto zákona sa použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak*. Opačně to však samozřejmě nefunguje. V úvahu jediné přichází možnost, aby soud ve sporném řízení přijal postup dle § 9 CMP pomocí analogie legis. Civilný sporový poriadok je uvozen základními principy, mezi něž se v čl. 4 CSP řadí také analogie legis a analogie iuris. Tento závěr má však svá úskalí a nepovažuji jej za správný. Analogie slouží k odstraňování mezer v právu a zabraňuje tomu, aby soud neodmítl věc projednat a rozhodnout, což by se rovnalo zakázanému odepření spravedlnosti, *denegatio iustitiae*. Osobně soudím, že *de lege ferenda* by úprava § 9 CMP měla být převzata rovněž do civilního sporového poriadku.

2. 2. Svěprávnost

2. 2. 1. Způsobilst právně jednat

Jelikož úprava procesní způsobilosti odkazuje do sféry práva hmotného, je na tomto místě věnována bližší pozornost právní úpravě svěprávnosti. Občanský zákoník opouští termín způsobilosti k právním úkonům a navrácí se zpět k věcně správnému pojmu svěprávnosti,

---

poriadok. NR SR, tisk 1334. Dostupné na <<http://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-sudny-poriadok/Uvod.aspx>> [cit. dne 1. 4. 2015].

který zachoval ještě střední občanský zákoník z roku 1950.⁴⁵ Terminologie vychází z římského práva, které odlišovalo osoby svého práva, *personae sui iuris*, od osob cizího práva, *personae alieni iuris*.⁴⁶

Každý člověk je potencialem nositelem práv a povinností, ve většině případů je však zapotřebí právně relevantního jednání k tomu, aby se stal jejich skutečným nositelem. Právo nespojuje právní následky s jakýmkoli jednáním, ale pouze s takovým, které je nadáno požadovanou kvalitou, která mimo jiné spočívá v potřebné volní (určovací) a intelektuální (rozumové, rozpoznávací, předvídací) vyspělosti pro konkrétní jednání.⁴⁷ Svěprávnost je definována v § 15 odst. 2 OZ jako *způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)*. Narozdíl od právní osobnosti vzniká postupně v souladu s dosaženým stupněm volní a intelektuální vyspělosti. Člověk musí být schopen rozpoznat charakter svého jednání a ovládat je, v opačném případě jeho jednání nevyvolává předvídané právní následky tam, kde je to nutné z hlediska jeho ochrany před sebepoškozováním.⁴⁸

Plně svéprávným se člověk stává zletilostí, jíž nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Vyjdeme-li ze znění § 601 odst. 1 OZ, je tímto okamžikem počátek dne osmnáctých narozenin. Jedním z kladů nové právní úpravy je, že na rozdíl od dřívější právní úpravy striktně rozlišuje pojmy svéprávnost a zletilost. Nově se zletilost pojí výhradně s dosažením věku osmnácti let.⁴⁹ Plně svéprávnosti lze nabýt též přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství. Svěprávnost je tedy podmíněna kumulací dvou kritérií. Objektivním hlediskem je dosažení zletilosti, případně přiznání svéprávnosti či uzavření manželství. Druhou podmínkou je subjektivní hledisko, totiž nesmí zde být překážky, které omezují, či zcela eliminují rozpoznávací nebo volní schopnosti člověka. Z toho tedy vyplývá, že ne každý člověk může *in concreto* nabývat práva a zavazovat se k povinnostem, ať již z důvodu nízkého věku, nebo pro duševní poruchu.

2. 2. 2. Uzavření manželství

Nezletilý, který dosáhl věku šestnácti let, může uzavřít manželství poté, co k tomu

---

45 Ustanovení § 9 zákona č. 141/1950 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

46 MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 254 – 255 (§ 15 OZ).

47 KNAPPOVÁ, Marta. *Pojem právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům v československém občanském právu*. 1. vydání. Praha: NČSAV, 1961, s. 4.

48 MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 255 (§ 15 OZ).

49 FRINTA, Ondřej. In ŠVESTKA, Jiří (ed). *Občanský zákoník. Komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014, s. 157 – 159 (§ 30 OZ).

přivolil soud v rámci řízení dle § 367 až 370 ZZŘS. Platí, že plné svéprávnosti se nenabývá právní mocí rozsudku, ale až okamžikem uzavření sňatku, to jest svobodným a úplným souhlasným projevem vůle snoubenců o tom, že spolu vstupují do manželství v souladu s § 656 odst. 1 OZ.⁵⁰

Podle ustanovení § 30 odst. 2 OZ se svéprávnost nabytá uzavřením manželství neztrácí ani zánikem manželství ani jeho prohlášením za neplatné. Zákon však ponechává zcela stranou otázku manželství zdánlivého, *non matrimonium*. Zde se nabízí dvě řešení. Dle první varianty náleží nezletilému plná svéprávnost po časový úsek, než nabude právní moci rozsudek soudu o neexistenci manželství. Tento názor lze argumentačně podpořit. Rozhodnutí soudu, kterým se určuje, že zde manželství není, totiž představuje zásah do právní jistoty. Lze si představit do určité míry ospravedlnitelné situace, kdy nezletilý bude jednat v přesvědčení, že nabyl plné svéprávnosti, zpětně však budou jeho právní jednání stižena neplatností. Příkladem dle § 677 odst. 2 OZ může být sňatečný obřad učiněný před orgánem jiné než oprávněné církve, případně předložení osvědčení matričního úřadu staršího šesti měsíců. Na druhou stranu ale je třeba konstatovat, že takový závěr neobstojí, jelikož se střetává se zásadou *ignorantia legis nemo excusat*.

Dále je nutné poznamenat, že důvody vedoucí ke zdánlivosti manželství jsou velmi rozmanité. Řadí se zde rovněž uzavření manželství osobou mladší šestnácti let, kde je jistě proti smyslu a účelu zákona přiznat osobě v těchto případech plnou svéprávnost. Je nutné zaujmout jednotné stanovisko pro všechny případy vedoucí ke zdánlivosti manželství. A proto se domnívám, že správný je závěr druhý, podle něhož nezletilý plné svéprávnosti vůbec nenabývá, pakliže manželství neuzavřel.

2. 2. 3. Přiznání svéprávnosti

Jak již bylo řečeno, občanský zákoník rozšiřuje způsob nabytí plné svéprávnosti o institut přiznání svéprávnosti. Věnujme se nejprve zvolené terminologii, neboť ve svém původním znění byl § 37 OZ označen jako emancipace,⁵¹ což nebylo zcela přesné. Část literatury přesto nadále inklinuje k používání tohoto termínu.⁵² Pro pochopení této věcné nesprávnosti je třeba se vrátit do dob práva římského, jež rozlišovalo institut *venia aetatis* od emancipace. Zákon dvanácti desek ve starém Římě umožňoval propuštění z moci otcovské

50 GREGOROVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, STAVINHOVÁ, Jaruška. K některým otázkám právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům u nezletilých. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 2, s. 53.

51 Dostupný na «http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/OZ_s_DZ_verze_2007.06.03.pdf» [cit. dne 13. 2. 2015].

52 ZVÁNOVEC, Vít. Právní úprava svéprávnosti nezletilců v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 22, č. 1–2, s. 57.

(*emancipatio*) formálním obrazným prodejem *per aes et libram*, čímž se osoba *alieni iuris* stávala osobou *sui iuris*, tedy svého práva.⁵³ Naproti tomu institut *venia aetatis* byl zaveden mnohem později za císaře Konstantina Velikého. Podstatou bylo, že císař mohl osobě prominout chybějící léta a rozšířit tak její svéprávnost, avšak s jistým omezením, neboť k zastavení nebo zcizení nemovitosti byl nadále vyžadován souhlas.⁵⁴ Rozdíl mezi oběma instituty je zřejmý. Prostřednictvím emancipace osoba, jež doposud nedisponovala svéprávností, této nabývá, kdežto pomocí *venia aetatis* se již existující částečná svéprávnost toliko rozšiřuje. Ustanovení § 37 OZ se svou povahou jasně blíží prominutí let, neboť nezletilý je již způsobilý k určitým právním jednáním dle § 31 OZ.⁵⁵

Ustanovení § 37 OZ stanoví, že navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud nezletilý dosáhl věku šestnácti let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého. Nezletilý je pak schopen se sám živit, pokud si dovede soustavně zajistit takový příjem, jenž pokryje všechny jeho životní potřeby. Jsou-li současně naplněny všechny tyto podmínky, soud nemá na výběr a je povinen návrhu vyhovět.

Zákon používá nepřesnou formulaci, když stanoví, že schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti má být pouze osvědčena. V procesním právu má osvědčení význam ten, že uvedená skutečnost se musí jevit dostatečně pravděpodobná, avšak nemusí se rovnat jistotě, čímž se odlišuje od prokázání.⁵⁶ Domnívám se tudíž, že se soud nemůže, a dokonce ani nesmí, spokojit s pouhým osvědčením dané skutečnosti, pakliže schopnost nezletilého sám se živit a obstarat si své záležitosti tvoří meritum řízení.

Dále se uvádí, že v ostatních případech soud vyhoví návrhu, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého. Je na místě vyřešit otázku, co vše je myšleno oními ostatními případy. Je nepochybné, že *ratio legis* směřuje k ochraně nezletilého, z čehož lze dovodit, že vždy musí být osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti. Totéž platí, jde-li o zájem nezletilého na přiznání svéprávnosti. Naopak situace, kdy zákonný zástupce nezletilého s přiznáním svéprávnosti nesouhlasí, zde jednoznačně náleží. O něco složitější je posouzení, zda soud může přiznat svéprávnost osobě mladší šestnácti let. Argument proti zní, že je jisté v

---

53 KINCL, Jaromír. In KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal (ed). *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 144.

54 Tamtéž, s. 77.

55 FRINTA, Ondřej. Pojetí svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 22, č. 1–2, s. 60.

56 WINTEROVÁ, Alena. In WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena (ed). *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 225.

rozporu s dobrými mravy, aby osoba mladší šestnácti let, jež získala plnou svéprávnost, mohla následně uzavřít manželství. Toto však lze jednoduše vyřešit tím způsobem, že soud v rozsudku omezí v tomto směru svéprávnost, neboť není racionální důvod, proč zcela zavrhnout možnost přiznání svéprávnosti osobě mladší šestnácti let.⁵⁷ Nehledě na to, že nezletilý starší patnácti let se za podmínek § 35 OZ již může zavázat k výkonu závislé práce. Dle mého názoru tedy dané ustanovení bude dopadat na situace, kdy zákonný zástupce nezletilého s přiznáním svéprávnosti nesouhlasí nebo kdy je nezletilý mladší šestnácti let.

Přiznání svéprávnosti je vhodné pro nezletilé, kteří již nežijí se svými zákonnými zástupci a jsou schopni a mají zájem obstarávat si své záležitosti samostatně. Může se jednat i o problematické případy, kdy děti nevycházejí se svými rodiči, mají velmi špatné vztahy, které je mohou ohrožovat po stránce psychické i fyzické, a zároveň pro jejich věk a vyspělost není důvod, aby byla užitá jiná zvláštní opatření z oblasti rodinného práva. Závěrem lze pozitivně ohodnotit zavedení přiznání svéprávnosti jako tradičního soukromoprávního instrumentu do našeho právního řádu.⁵⁸

---

57 ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 392 (§ 37 OZ).

58 PILÍK, Václav. Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 349.

3. Procesní způsobilost nezletilých účastníků civilního soudního řízení

3. 1. Hmotněprávní úprava způsobilosti k právnímu jednání u nezletilých

3. 1. 1. Generální konstrukce

Právní úprava způsobilosti nezletilých k právnímu jednání v sobě skrývá určité nejasnosti, byť může na první pohled působit zcela bezproblémově. Zásadní v tomto směru je rozřešení otázky, zda má být pro posuzování svéprávnosti zvoleno hledisko subjektivní či objektivní. Na pomyslných miskách vah proti sobě stojí zásada právní jistoty na straně jedné a respekt k osobnosti nezletilého na straně druhé.⁵⁹ Právní úprava v tomto směru prošla dlouhým vývojem. Původně zákon v souladu s objektivním kritériem v § 21 ABGB rozlišoval podle věkové hranice tři skupiny osob, byli jimi děti do 7 let, nedospělí do 14 let a nezletilci do 21 let.⁶⁰ Občanský zákoník z roku 1950 následně navázal na předchozí kodex, avšak úpravu zjednodušil a redukoval toliko na dvě věkové hranice 6 a 15 let. Děti starší šesti let byly způsobilé jen k právním úkonům, které byly výhradně k jejich prospěchu, a k uzavírání smluv, při nichž se plnilo hned při jejich uzavření a které byly přiměřené jejich věku. Osoby starší patnácti let pak byly způsobilé také k uzavírání smluv pracovních a k nakládání s odměnou za vlastní práci.⁶¹ Občanský zákoník z roku 1964 věkové hranice posléze opustil zcela a v § 9 SOZ normoval, že nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.

Koncepce svéprávnosti nezletilých doznává s rekonstrukcí soukromého práva opět určitých změn. Dle § 31 OZ *se má za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.* Právní úprava je nově doplněna o vyvratitelnou právní domněnku, což má za následek, že se preferuje kritérium subjektivní.⁶² Také důvodová zpráva vyzdvihuje způsobilost nezletilého k právním jednáním odpovídajícím jeho individuální vyspělosti jako jednu ze stěžejních zásad, avšak s doplněním, že v souladu s § 36 OZ nezletilý není nikdy způsobilý k takovým právním jednáním, ke kterým by i jeho zákonný zástupce potřeboval

59 FRINTA, Ondřej. Pojetí svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 22, č. 1–2, s. 62–63.

60 SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír (ed). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – I. svazek.* Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1998, s. 211 (§ 21 ABGB).

61 Ustanovení § 12 zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

62 BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny.* 1. vydání. Praha: ANAG, 2013, s. 31.

souhlas soudu.⁶³ Vždy však bude platné právní jednání, kterým nezletilý daroval nebo naopak přijal dar malé hodnoty nebo vzhledem k okolnostem obvyklý v souladu s § 2066 OZ. Stejně tak splní-li nezletilý svůj splatný dluh, zprostí se závazku, ledaže plnil na dluh nejistý nebo nesplatný, pak smí požadovat, aby mu bylo plnění vráceno dle § 1934 OZ.

Jakým způsobem se uvedená změna projeví ve srovnání s předchozí právní úpravou? Doktrína se postupně přiklonila k závěru, že § 9 SOZ je nutno vykládat ve prospěch objektivního hlediska.⁶⁴ S ohledem na ochranu dobré víry třetích osob se platnost právního úkonu posuzovala dle věku nezletilého, neboť jednajíc dovede posoudit schopnosti druhého především na základě jeho věku. Pokud však schopnosti nezletilého byly nižší než u ostatních osob jeho věku, vedla tato skutečnost k neplatnosti právního úkonu za pomoci § 38 odst. 2 SOZ.⁶⁵ Uvedené závěry přejímá i současná právní úprava. Změna se projeví za situace, kdy duševní schopnosti nezletilého překračují rozumovou a volní vyspělost nezletilých jeho věku. Nově takové právní jednání již není stíženo neplatností, za předpokladu, že na něj nedopadá limitace plynoucí z § 36 OZ.⁶⁶ Jedná se o vhodné řešení respektující osobnost jedince a současně také přihlízející k ochraně právní jistoty spoluprotahentů. Ustanovení § 31 OZ lze tudíž označit za určitý kompromis mezi subjektivním a objektivním kritériem.

3. 1. 2. Souhlas zákonného zástupce k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu

Občanský zákoník se navrácí k praktické úpravě souhlasu zákonného zástupce s právním jednáním nezletilého, jež se promítá ve znění § 32 OZ. Udělí-li zákonný zástupce nezletilému, který nenabyl plné svéprávnosti, ve shodě se zvyklostmi soukromého života souhlas k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu, je nezletilý schopen v mezích souhlasu sám právně jednat, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno. Co se týče terminologie, doktorka Šínová pro tento institut volí přiléhavé označení částečná svéprávnost jakožto doplnění ke koncepci tzv. omezené svéprávnosti nezletilých vyplývající z § 31 OZ.⁶⁷ Ostatní autoři prozatím nepřichází s žádným speciálním názvem. V komentářové literatuře se

---

63 ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 83.

64 GREGOROVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, STAVINHOVÁ, Jaruška. K některým otázkám právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům u nezletilých. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 2, s. 54.

65 LAVICKÝ, Petr. In FIALA, Josef, KINDL, Milan (ed). *Občanský zákoník. Komentář – 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 49 (§ 9 SOZ).

66 ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 357 (§ 31 OZ).

67 ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 361 (§ 32 OZ).

jen dočteme, že na základě uděleného souhlasu zákonného zástupce je nezletilý k určeným právním jednáním způsobilý.⁶⁸ Důvodová zpráva k účelu zařazení daného ustanovení vysvětluje, že zákonní zástupci jsou ti, kdo nezletilého nejlépe znají a dovedou dobře posoudit rozsah jeho schopností.⁶⁹ Vhodným příkladem může být situace, kdy rodič v prodejně před prodávacem, prohlásí, že si jeho malé dítě smí k narozeninám vybrat jakoukoli stavebnici do částky 5.000 korun českých a následně odejde vyřídít si telefonát. Lze si povšimnout, že uvedené ustanovení chrání ve zvýšené míře dobrou víru třetích osob, neboť na rozdíl od § 31 OZ neobsahuje vyvratitelnou právní domněnku. Má to ten následek, že se spolukontrahent nemusí obávat případné následné neplatnosti právního jednání z důvodu nedostatečné rozumové a volní vyspělosti nezletilého.⁷⁰

K platnosti právního jednání nezletilce, k němuž není způsobilý dle § 31 OZ, je vyžadován souhlas jeho zákonného zástupce. Vyjdeme-li čistě ze znění zákona, zákonný zástupce smí dát souhlas pouze předem nikoli zpětně. Neexistuje zde však racionální důvod, proč by nebylo možné udělit souhlas i následně, zejména provedeme-li srovnání s jednáním opatrovance omezeného ve svéprávnosti dle § 65 odst. 2 OZ, kde je ratihabice připuštěna. Proto je třeba dovodit, že zákonný zástupce může udělit souhlas i dodatečně, čímž dojde ke konvalidaci právního jednání.⁷¹ Do doby, než je souhlas udělen, je takové právní jednání označováno jako kulhající, *negotium claudicans*.⁷²

Pro udělení souhlasu zákon nepředepisuje žádnou formu, lze jej tedy udělit jak písemně, tak ústně nebo i konkludentně. V literatuře panují nejednotné názory na to, vůči komu je projev vůle činěn.⁷³ Mám za to, že z logiky věci i dikce zákona vyplývá, že zákonný zástupce uděluje souhlas vůči nezletilému a následně činí projev vůle také vůči třetí osobě. Není ovšem vyloučeno, že v konkrétním případě budou oba projevy vůle spadat v jeden okamžik. Pokud je právních zástupců nezletilého více, typicky oba rodiče, zákon stanoví, že postačí, projeví-li vůči třetí osobě vůli alespoň jeden z nich. Zákonní zástupci musí jednat ve

---

68 DOBROVOLNÁ, Eva. In LAVICKÝ, Petr (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 203 (§ 32 OZ).

69 ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 83.

70 FRINTA, Ondřej. In ŠVESTKA, Jiří (ed). *Občanský zákoník. Komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014, s. 165 (§ 32 OZ).

71 TINTĚRA, Tomáš. In KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš (ed). *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 122.

72 ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 361 (§ 32 OZ).

73 TINTĚRA, Tomáš. In KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš (ed). *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 118.

shodě, odporují-li si jejich projevy vůle, pak se nepřihlíží k žádnému z nich. Udělený souhlas lze následně omezit nebo vzít zpět, tento projev vůle musí být opět učiněn vůči nezletilému i třetí osobě. Zákonem není řešena otázka, zda lze souhlas odvolat i poté, co již nezletilý právně jednal. Zákonný zástupce může svůj souhlas odvolat pouze pro futuro, jelikož opačný závěr by u druhé strany vytvářel nejistotu, zda učiněné právní jednání zůstane v platnosti.⁷⁴

Udělení souhlasu je však limitováno v několika směrech. V souladu s § 36 OZ nezletilý není způsobilý jednat samostatně v těch záležitostech, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu. Souhlas dále smí být udělen jen ve shodě se zvyklostmi soukromého života a nesmí být v rozporu s jiným právním předpisem. Vhodným příkladem je § 12 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákem, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů, zakazující prodej alkoholických nápojů osobám mladším osmnácti let. Takové právní jednání je absolutně neplatné pro zjevný rozpor s veřejným pořádkem na základě § 580 odst. 1 OZ ve spojení s § 588 OZ. Souhlas se taktéž nemůže vztahovat na provozování obchodního závodu nebo na jinou obdobnou výdělečnou činnost, jelikož tyto případy normuje speciálně jiné ustanovení.⁷⁵

3. 1. 3. Provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti nezletilým

Další institut v oblasti právního jednání nezletilých, jež přinesla rekodifikace soukromého práva, je provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti dle § 33 OZ. Zákonný zástupce nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, mu smí udělit souhlas k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti, čímž se nezletilý stává způsobilý k jednáním, jež jsou s touto činností spojena. Zákonný zástupce smí následně souhlas i odvolat. I zde se vychází z myšlenky, že zákonní zástupci jsou ti, kdo nezletilého nejlépe znají a dovedou dobře posoudit rozsah jeho schopností. Zařazení citovaného ustanovení do osnovy zákona lze jednoznačně uvítat. Využití této úpravy lze očekávat zejména v těch oblastech, kde je klíčová kreativita nebo osobní vlastnosti nezletilého, jako je například reklama, marketing, návrhářství, designérství, umělecká a sportovní činnost nebo modeling.⁷⁶

Rovněž v tomto případě je aplikován § 36 OZ, a proto nezletilý bude potřebovat souhlas soudu k těm záležitostem, k nimž by jej potřeboval i jeho zákonný zástupce,

⁷⁴ Tamtéž, s. 119.

⁷⁵ FRINTA, Ondřej. In ŠVESTKA, Jiří (ed). *Občanský zákoník. Komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014, s. 167 (§ 32 OZ).

⁷⁶ ZEMAN, Milan. Nový občanský zákoník (NOZ) a nezletilí géniové [online]. *epravo.cz*, 4. dubna 2013 [cit. dne 14. 2. 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/novy-obcansky-zakonik-noz-a-nezletili-geniove-89973.html?mail>>.

příkladem se bude jednat o koupi nemovité věci, uzavření smlouvy zavazující k dlouhodobému plnění nebo uzavření smlouvy o úvěru v souladu s § 898 OZ. V této souvislosti je některými autory poukazováno na úskalí této právní úpravy. Uvedená podmínka totiž může představovat konkurenční nevýhodu pro nezletilého spočívající v pozdní reakci na tržní prostředí, neboť nezletilý nemůže jednat rychle a operativně.⁷⁷ Vidíme, že zákon zde dává přednost ochraně nezletilého před neuváženým a závažným rozhodnutím formou kontroly ze strany soudu.

Dále je zapotřebí si povšimnout, že zákon udělení souhlasu zákonným zástupcem neváže na dosažení určitého věku. V rámci výše uvedeného pojednání o přiznání svéprávnosti je zastáván názor, že ve výjimečných případech bude možné přiznat plnou svéprávnost i osobě mladší šestnácti let. Provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti tvoří jen určitou výseč, a proto argumentem a maiore ad minus dospějeme k závěru, že i zde mohou nastat výjimečné situace, kdy bude souhlas dle § 33 OZ udělen i osobě mladší šestnácti let.

Ustanovení § 33 OZ je úzce propojeno s jinými právními předpisy, jež se vztahují k podnikání. Dle znění zákona přivolení soudu nahrazuje podmínku určitého věku stanovenou jiným právním předpisem pro výkon určité výdělečné činnosti. Uvedené pravidlo se promítá ve znění § 6 ŽivZ, podle kterého mezi všeobecné podmínky pro provozování živnosti fyzickými osobami patří mimo jiné plná svéprávnost, kterou lze nahradit přivolením soudu dle § 33 OZ. Uvedený souhlas se přirozeně nevztahuje na výkon odborných činností, jež jsou s provozováním závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti spojena.⁷⁸ Předmětem činnosti nemůže být výkon závislé práce samostatně normován § 34 OZ a § 35 OZ.⁷⁹

Doplňme, že se jedná o právní konstrukci, jež není našemu právnímu prostředí úplně neznámá, nicméně z ideologických důvodů byla opuštěna občanským zákoníkem z roku 1950.⁸⁰ Po roce 1989 byl přijat živnostenský zákon, který znovu zavedl podnikání nezletilých. Lze říci, že úprava dnes již derogovaného § 12 ŽivZ se nacházela na půli cesty, jelikož umožňovala provozování živnosti jménem a na účet nezletilého jen prostřednictvím jeho

---

77 ROPKOVÁ, Alena. Podnikání nezletilých [online]. *epravo.cz*, 23. dubna 2013 [cit. dne 14. 2. 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/podnikani-nezletilych-93931.html?mail>>.

78 FRINTA, Ondřej. In ŠVESTKA, Jiří (ed). *Občanský zákoník. Komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014, s. 171 (§ 33 OZ).

79 ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 369 (§ 33 OZ).

80 KNAPPOVÁ, Marta. *Právní subjektivita a způsobilost k právním úkonům v československém občanském právu*. Praha: NČSAV, 1961, s. 4.

zástupce. V daném případě bylo rovněž vyžadováno přivolení soudu vydané v rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé.⁸¹ Dalším nedostatkem byla nejasnost ohledně toho, kdo nese odpovědnost, zda zástupce nebo nezletilý, přičemž literatura se přiklání k názoru, že nezletilý nemůže za provoz odpovídat.⁸² Občanský zákoník tyto spory odstraňuje, jelikož odpovědnost nově nese jednoznačně sám nezletilý.

3. 2. Reflexe hmotněprávní úpravy v civilním soudním řízení

3. 2. 1. Postavení nezletilého účastníka v civilním soudním řízení

S nezletilým účastníkem řízení se pravidelně setkáváme v rámci nesporných řízení ve věcech rodinněprávních. Není ovšem vyloučena ani jeho účast na řízení sporném, ať už na straně žalobce či žalovaného.⁸³ Níže uvedený výklad se nevztahuje na účastníky, kteří již nabyli plné svéprávnosti uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti v souladu s § 30 odst. 2 OZ. Tyto osoby požívají plné procesní způsobilosti, a tak nepřichází v úvahu aplikace § 22 ani 23 OSŘ. Co se týče jejich postavení v civilním soudním řízení, nevystává zde žádná komplikace. Odlišná situace však platí ve vztahu k ostatním nezletilým. Je proto nasnadě poukázat na úskalí právní úpravy, zejména v souvislosti s trendy, jež se ustálily v rámci rozhodovací praxe soudů. Dále je třeba vyřešit otázku, jakým způsobem se nová hmotněprávní úprava promítá do práva procesního.

V civilním soudním řízení můžeme rozlišit dvě skupiny nezletilých účastníků. Za první se jedná o osoby, jež nemohou před soudem jednat samostatně. Tyto musí být zastoupeny svými zákonnými zástupci nebo opatrovníkem v souladu s § 22 OSŘ, tím však samozřejmě není dotčeno jejich účastenství na řízení.⁸⁴ Na otázku, kdo je zákonným zástupcem nezletilého odpovídá část druhá občanského zákoníku. Může jím být rodič nebo rodiče, osvojitel nebo osvojitelé, poručník, opatrovník, pěstoun, případně osoba, do jejíž péče bylo dítě svěřeno.⁸⁵ V druhém případě se jedná o nezletilé účastníky, kteří jsou pro dané řízení nadáni procesní způsobilostí. Jako podkategorii zde lze vyčlenit nezletilé vystupující v některých nesporných řízeních, pro něž jim zákon výslovně přiznává plnou procesní způsobilost.

---

81 ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 369 (§ 33 OZ).

82 HORZINKOVÁ, Eva, URBAN, Václav. *Živnostenský zákon a předpisy související s komentářem a příklady*. 10. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2005, s. 41 (§ 12 ŽivZ).

83 KEREČMAN, Peter. Maloletý účastník občianskeho sporového konania. *Justičná revue*, 2008, roč. 9, č. 1, s. 3.

84 WINTEROVÁ, Alena. In WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena (ed). *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 134.

85 KORBEL, František. In JIRSA, Jaromír (ed). *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 154 (§ 22 OSŘ).

Výše bylo popsáno, že se při zkoumání procesní způsobilosti vychází z hmotněprávních vztahů, jež jsou předmětem řízení. V případě nezletilých to znamená, že postupem dle § 20 OSŘ ve spojení s § 31 OZ je zjišťováno, zda je nezletilý svéprávný k příslušnému právnímu jednání, k němuž se vztahuje soudní řízení. Posouzení této otázky je odvislé jak od konkrétního nezletilce tak i od konkrétního řízení. Kladná odpověď zakládá jeho způsobilost samostatně jednat před soudem ohledně právních nároků vyplývajících z takového právního jednání. Jak již bylo řečeno, hmotné právo se při posuzování způsobilosti nezletilého k právnímu jednání přiklání k subjektivnímu kritériu, což má za následek, že je nově zapotřebí pečlivěji zkoumat, zdali duševní schopnosti dotčeného nezletilého nepřevyšují rozumovou a volní vyspělost odpovídající jeho věku. Doplňme, že přesto je nezletilý vždy limitován § 36 OZ a nemůže samostatně právně jednat v těch záležitostech, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval svolení soudu. Uvedená koncepce je náročnější ve srovnání s úpravou věkových hranic, kde bylo řešení procesní způsobilosti jednoznačně dané.⁸⁶

Procesní způsobilost je nutné zkoumat ve vztahu ke konkrétnímu nezletilému a řízení, v němž vystupuje. Přesto je možné vyvodit určité generální pravidlo pro část případů. Pro soukromé právo a v návaznosti na něj i pro civilní právo procesní má důležitý význam věková hranice šestnáct let. Lze proto zobecnit, že se jedná o věkovou hranici, jež má význam pro posouzení rozumové a volní vyspělosti jedince, kdy se omezená svéprávnost překlápí do roviny téměř plné svéprávnosti, až na mimořádně náročná právní jednání a též na právní jednání, k nimž by i zákonný zástupce potřeboval souhlas soudu dle § 36 OZ.⁸⁷

Přestože nezletilý účastník bude moci v některých řízeních vystupovat samostatně, předseda senátu může rozhodnout, že musí být zastoupen dle § 23 OSŘ. Existence daného ustanovení je opodstatnělá, nicméně v soudní praxi se vžil postup, kdy je § 23 OSŘ aplikován ve většině řízení, v nichž vystupuje nezletilý účastník. Rozhodnutí předsedy senátu dle § 22 OSŘ i § 23 OSŘ nese pro nezletilého riziko v tom směru, že mu může být zamezen přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 LZPS, a tím může být zasaženo do jeho práva na spravedlivý proces. Zákonný zástupce nemusí mít vždy zájem na zahájení řízení, případně na jeho pokračování s tím, že soud nemusí vždy shledat důvody pro ustanovení kolizního opatrovníka.⁸⁸ Na druhou stranu ale nelze pominout, že dle § 229 odst. 1 písm. c) OSŘ je vadou zmatečnosti, pokud

---

86 FICOVÁ, Svetlana. In FICOVÁ, Svetlana (ed). *Ochrana práv maloletých v civilnom procese*. 1. vydání. Bratislava: Eurounion, 2008, s. 38.

87 TINTĚRA, Tomáš. In KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš (ed). *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 115.

88 KRISTKOVÁ, Veronika. Práva dítěte a procesní praxe českých soudů. *Via iuris*, 2005, roč.7, č. 4, s. 79.

účastník neměl procesní způsobilost a nebyl řádně zastoupen. Proto lze předpokládat, že soudy raději z opatrnosti přistoupí k aplikaci § 22 OSŘ nebo § 23 OSŘ, a případně v průběhu řízení od dalšího zastoupení upustí, pokud vyjde zřetelně najevo, že rozumová a volní vyspělost daného nezletilého mu umožňuje jednat v řízení samostatně.⁸⁹ V neposlední řadě lze uvést, že posouzení rozumové a volní vyspělosti nezletilého není jednoduchou záležitostí. Vhodným prostředkem je odborné vyjádření nebo znalecký posudek, což však prodlužuje řízení a zvyšuje jeho náklady.

Z podaného výkladu vyplývá, že posuzování procesní způsobilosti nezletilých je dosti problematické. Není možné podat jasnou odpověď na otázku, jaký postup soudu je nejvhodnější. Je zřejmé, že soudy musí k procesní způsobilosti nezletilých účastníků přistupovat velmi citlivě, přičemž musí mít neustále na zřeteli, že smyslem a účelem citovaných ustanovení je ochrana práv nezletilého.

Rekodifikace soukromého práva navrátila do právního řádu tradiční koncepci souhlasu zákonného zástupce k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu a provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti nezletilým. Promítají se tyto instituty do civilního soudního řízení? Souhlasím s tvrzením, že úprava souhlasu zákonného zástupce s právním jednáním nezletilého dle § 32 OZ nenachází svůj odraz v oblasti práva procesního. Zákonný zástupce smí udělit nezletilému souhlas ve shodě se zvyklostmi soukromého života k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu. Není pochyb o tom, že samostatné vystupování před soudem není v souladu se zvyklostmi soukromého života, a proto se udělený souhlas vztahuje jen do sféry hmotného práva. V řízení před soudem musí být nezletilý zastoupen svým zákonným zástupcem dle § 22 OSŘ.⁹⁰

Ohledně provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti nezletilým dle § 33 OZ jsem toho názoru, že je naopak reflektováno procesním právem a nezletilému nepochybně náleží procesní způsobilost pro ta řízení, jež jsou s touto činností spojena.⁹¹ Pro tento závěr svědčí několik okolností. Za prvé, udělení souhlasu může mít závažný dopad pro nezletilého, a proto je podmíněn přivolením soudu v rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle § 466 až 477 ZZŘS. Soud musí zohlednit všechna pozitiva i negativa z přivolení plynoucí, včetně schopnosti nezletilého hájit svá práva před soudem,

89 ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 360–361 (§ 31 OZ).

90 ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMUĚÁKOVÁ, Klára (ed). *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 62.

91 ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 68 (§ 20 OSŘ).

čímž je zajištěna jeho dostatečná ochrana. A dále nelze přehlédnout, že právo od podnikatelského subjektu očekává vyšší odborné znalosti a schopnosti. Podnikatel má ve většině případů prostředky, aby si zajistil kvalitní odborné právní poradenství. Přitom není vyloučen postup dle § 23 OSŘ vzhledem k tomu, že tento nezletilý dosud nenabyl plné svéprávnosti.⁹²

3. 2. 2. Přístup judikatury k procesní způsobilosti nezletilých účastníků řízení

Je možno konstatovat, že s ohledem na existenci § 31 OZ, jenž do popředí staví jednotlivce, jsou na soudy kladeny zvýšené nároky. Nově nepostačí vycházet jen z věku jakožto objektivního kritéria.⁹³ Nicméně není jisté, zda soudy zvolenému přístupu dostojí, vezmeme-li v úvahu, že za předchozí právní úpravy soudy nezletilým účastníkům většinou neumožňovaly samostatně vystupovat v řízení a hájit svá práva dle vlastního uvážení. Tato problematika byla nejčastěji řešena pomocí institutu zastoupení dle § 22 OSŘ nebo 23 OSŘ. Podívejme se blíže na klíčová rozhodnutí soudů v této oblasti.

Na místě je opět připomenout problematiku usnesení, v němž Nejvyšší soud dovodil, že nezletilý starší třinácti let je nepochybně způsobilý uzavřít smlouvu o přepravě. Nicméně procesní způsobilost mu s ohledem na jeho věk nepřiznal a rozhodl, že musí být zastoupen svým zákonným zástupcem dle § 22 OSŘ.⁹⁴ Za správný považují postup, kdy soud dle § 20 OSŘ nezletilému přizná procesní způsobilost a s ohledem na nízký věk třinácti let následně rozhodne o jeho zastoupení dle § 23 OSŘ.

Touto problematikou se v minulosti zabýval také Ústavní soud, nutno však dodat, že pouze marginálně. Bohužel, judikatura Ústavního soudu nepodává odpověď na sporné otázky. Nad to je jeho přístup nejednotný a také nejednoznačný. V první fázi se Ústavní soud přikláněl k přiznávání procesní způsobilosti nezletilým účastníkům, následně se však jeho rozhodovací praxe otočila opačným směrem.

V nálezu ze dne 24. září 1998 Ústavní soud nezletilému účastníkovi přiznal procesní způsobilost pro řízení, ale současně mu ustanovil kolizního opatrovníka, aniž by postupoval dle § 23 OSŘ.⁹⁵ Zákonná ustanovení, na něž zde Ústavní soud odkazuje (§ 37 odst. 2 ZOR, § 63 ZÚS, § 192 odst. 1 OSŘ, *per analogiam*), vedou k závěru, že jeho cílem bylo zákonné zastoupení, což ale rozporuje jeho primární závěr o procesní způsobilosti nezletilého. V

92 ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr (ed). *Občanský zákoník. Velký komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 373 (§ 33 OZ).

93 ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel (ed). *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 67 (§ 20 OSŘ).

94 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. 20 Cdo 2775/2005.

95 Nález Ústavního soudu ze dne 24. září 1998, sp. zn. III. ÚS 125/98, bod 18.

odborné literatuře se uvádí, že Ústavní soud sledoval postup dle § 23 OSŘ s tím, že pro střet zájmů mezi nezletilým a jeho zákonným zástupcem bylo nutné ustanovit kolizního opatrovníka, nicméně použil nesprávná ustanovení zákona.⁹⁶ Nelze než souhlasit s tímto názorem. V opačném případě bychom museli dospět k závěru, že Ústavní soud ustanovením kolizního opatrovníka negoval dříve přiznanou procesní způsobilost nezletilého.

Později Ústavní soud přijal odlišné stanovisko.⁹⁷ Přiklonil se k závěrům teorie, podle které za stěžovatele, jenž není plně svéprávný pro nedostatek věku, může podat ústavní stížnost jeho zákonný zástupce, tento může rovněž udělit plnou moc advokátovi.⁹⁸ Nezletilému šestnáctiletému účastníkovi tak procesní způsobilost nepřiznal. V poslední době se lze setkat s nálezy, v nichž Ústavní soud navazuje na výše uvedené stanovisko a nepřiznává nezletilým účastníkům procesní způsobilost, a z tohoto důvodu také odmítá jimi podané ústavní stížnosti.⁹⁹

Nezletilý účastník řízení musí být mnohdy zastoupen na základě § 22 nebo 23 OSŘ. Spojitost institutu zákonného zastoupení s procesní způsobilostí je viditelná. K této problematice se vztahuje neméně zajímavá judikatura. Nejvyšší soud dovodil, že zákonný zástupce nezletilého účastníka potřebuje souhlas soudu, podává-li jeho jménem žalobu či návrh na zahájení řízení ve věci, jež se týká záležitosti správy jmění, kterou nelze označit za běžnou v návaznosti na § 28 SOZ a § 179 OSŘ (nyní § 898 OZ a § 466 ZZŘS). Nutnost schválení se odráží i v rovině práva procesního, a proto i takové podání za nezletilého žalobce vyžaduje schválení soudu.¹⁰⁰ Nejvyšší soud na uvedené závěry posléze navázal a dále je rozvinul. Dle jeho názoru se souhlas soudu za pomoci analogie vyžaduje rovněž pro nakládání zákonného zástupce s neběžnými osobními záležitostmi zastupovaného. Podání jakékoli žaloby totiž bezesporu představuje neběžnou záležitost, jež může mít výrazné dopady pro nezletilého, minimálně pak v podobě nákladů soudního řízení.¹⁰¹ Závěry Nejvyššího soudu jsou pochopitelné, byť se jejich následkem oddaluje doba vydání soudního rozhodnutí.

Nejvyšší soud sjednocuje rozhodovací praxi soudů a takové udělení souhlasu soudem správně charakterizuje jako podmínku řízení, jejíž nedostatek je odstranitelný ve smyslu § 104 odst. 2 OSŘ. Odborná literatura k tomu upřesňuje, že se jedná o podmínku tzv. zvláště

96 ŠÍNOVÁ, Renáta. Procesní způsobilost nezletilých účastníků řízení (s přihlédnutím k právní úpravě svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 17, s. 618.

97 Nález Ústavního soudu ze dne 2. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08, body 7–8.

98 LANGÁŠEK, Tomáš. In WAGNEROVÁ, Eliška (ed). *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*. 1. vydání. Praha: Aspi, 2007, s. 404 (§ 76 zákona o Ústavním soudu).

99 Nález Ústavního soudu ze dne 9. prosince 2014, sp. zn. II. ÚS 2224/14, bod 13.

100Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 856/2011.

101Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. září 2012, sp. zn. 33 Cdo 2289/2011.

kvalifikovaného zastoupení. V úvahu by ještě mohla přicházet speciální podmínka řízení. Nicméně tento názor je zavrhnut argumentem, že v takovém případě by toto muselo být zákonem výslovně upraveno, jako tomu zákon činí v § 241 OSŘ u obligatorního zastoupení advokátem v dovolacím řízení. Jakým způsobem bude soud postupovat, bude-li podání učiněno bez uvedeného souhlasu? Soud posoudí jako předběžnou otázku dle § 135 OSŘ, zdali je pro podání žaloby či návrhu na zahájení řízení nutný souhlas soudu. Při kladné odpovědi je povinen učinit nezbytné procesní kroky, to jest probíhající řízení přerušit a současně dát podnět k zahájení řízení ve věcech péče soudu o nezletilé o udělení souhlasu k tomuto důležitému úkonu.¹⁰²

3. 2. 3. Právo dítěte být slyšeno

S problematikou procesní způsobilosti nezletilých účastníků řízení úzce souvisí právo dítěte být slyšeno.¹⁰³ Vždy je nutné brát zřetel na názory nezletilého, což vyplývá z čl. 12 Úmluvy o právech dítěte¹⁰⁴ a je akcentováno rovněž judikaturou.¹⁰⁵ Ústavní soud doplňuje, že právo být slyšen zaručuje dítěti možnost projevit své stanovisko, a vyrovnat tak své nerovné postavení ve vztahu k rodičům či koliznímu opatrovníkovi.¹⁰⁶ Závazek plynoucí z citované Úmluvy je naplněn na několika místech zákona. Podle § 867 odst. 1 OZ před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit. Odstavec druhý posiluje postavení dítěte zavedením vyvratitelné právní domněnky, podle níž dítě starší dvanácti let je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit, a uzavírá, že názoru dítěte soud věnuje patřičnou pozornost. Obdobné ustanovení nalezneme také v § 20 odst. 4 ZZŘS, kde se praví, že v řízení, jehož účastníkem je nezletilý, který je schopen pochopit situaci, soud postupuje tak, aby nezletilý dostal potřebné informace o soudním řízení a byl informován o možných důsledcích vyhovění svému názoru i důsledcích soudního rozhodnutí. Pro sporná řízení pak § 100 odst. 3 OSŘ normuje, že v řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.

K této problematice se vztahuje bohatá judikatura Ústavního soudu. Ústavní soud

---

102KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Procesní následky nedostatku souhlasu soudu s podáním žaloby za nezletilého a jejich náprava prostřednictvím řádných a mimořádných opravných prostředků. *Právní fórum*, 2011, roč. 7, č. 11–12, s. 532.

103BĚLOHLÁVEK, Alexandr. Postavení dítěte v civilním řízení. *Právo a rodina*, 2005, č. 11, s. 18.

104Sdělení č. 104/1991 Sb. Federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o právech dítěte ze dne 20. 11. 1989.

105Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

106Nález Ústavního soudu ze dne 26. srpna 2010, sp. zn. III. ÚS 3007/09.

dospěl k závěru, že názor dítěte je možné zjistit pouze prostřednictvím znaleckého posudku, aniž by byl narušen čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Tento závěr opřel o tvrzení, že výslech nebo výpověď dítěte před jakýmkoliv orgánem může být značně traumatizující, v daném případě i s ohledem na věk nezletilého. A proto nelze vždy důsledně trvat na tom, aby bylo jeho znění přesně naplněno.¹⁰⁷ V jiném nálezu se Ústavní soud zabýval otázkou, nakolik je názor dítěte pro soud zavazující. Rozhodl, že soud je povinen propojit vyjádření dítěte s ostatními skutečnostmi, aby si mohl vytvořit komplexní obraz, přičemž soud nemusí názor dítěte vždy respektovat. Argumentuje tím, že v opačném případě by bylo jakékoliv soudní řízení nadbytečné, neboť by bylo dostačující zjistit názor dítěte a z něj dále vycházet. Navíc nelze pominout, že dítě v mnoha případech není dostatečně vyspělé, aby bylo schopno samo rozhodnout o určité záležitosti a nad to bývá ovlivněné názory osob, jež zabezpečují jeho výchovu.¹⁰⁸ Tento názor Ústavní soud posléze dále rozvinul. Soudu podle jeho názoru přísluší hodnocení zájmu nezletilého dítěte, přičemž je oprávněn k případným korekturám jeho představ a názorů o tom, co je pro něj vhodné. K názoru nezletilého soud proto přihlíží s ohledem na jeho věk, rozumovou i citovou vyspělost.¹⁰⁹

3. 3. Přiznání plné procesní způsobilosti nezletilým účastníkům pro některá nesporná řízení

3. 3. 1. Obecná charakteristika

Procesní právo přiznává nezletilému plnou procesní způsobilost pro pět vybraných řízení, a to řízení o povolení uzavřít manželství, předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, řízení ve věcech osvojení, řízení ve věcech péče soudu o nezletilé ohledně přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti nebo přivolení souhlasu a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti a konečně řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí. Jedná se o určité výjimky z obecné právní úpravy procesní způsobilosti dle § 20 OSŘ, což vyvolává několik otázek. Za prvé, jaký je motiv, který zákonodárce vedl k tomu, aby nezletilému přiznal plnou procesní způsobilost pro vybraná řízení. Druhá otázka zní, jaké je postavení nezletilého v daných řízeních. A konečně je na uvážení, zda by nebylo záhodno rozšířit přiznání plné procesní způsobilosti nezletilému účastníkovi řízení i na některá další řízení.

107Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2006, sp. zn. II. ÚS 393/05.

108Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. II. ÚS 1818/07.

109Nález Ústavního soudu ze dne 26. srpna 2010, sp. zn. III. ÚS 3007/09.

Tato nesporná řízení nesou několik společných rysů, jež mohou poodkrýt odpověď na otázku, proč bylo přistoupeno k uvedené koncepci. Předmětná nesporná řízení jsou upravena v hlavě páté části druhé ZZŘS nazvané řízení ve věcech rodinněprávních. Procesněprávní úprava zde úzce souvisí s hmotněprávní úpravou rodinného práva. Předmětem daných řízení jsou otázky velmi osobní povahy týkající se převážně vztahu mezi rodiči a dětmi, a mají tudíž specifický charakter. Zde je na místě odkázat na ustanovení § 458 OZ, podle kterého zákonný zástupce nebo opatrovník není oprávněn za zastoupeného právně jednat v záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv, jakož i pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání.

Dále je třeba si povšimnout, že se jedná ve všech případech o řízení, jež lze zahájit pouze na návrh. To znamená, že procesní legitimace k podání návrhu na zahájení řízení zde hraje významnou roli. V neposlední řadě lze odkázat na znění Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, jež v čl. 5 navrhuje státům, aby zvažily možnost poskytnout dětem další procesní práva v soudním řízení, mimo jiné v podobě práva vykonávat některá nebo všechna práva účastníka řízení.¹¹⁰ Uvedená ustanovení tedy v souladu se smyslem a cílem zmíněné Úmluvy vytyčené v její preambuli přiznávají nezletilým účastníkům řízení příležitost vykonávat svá práva v řízení ve věcech rodinněprávních, jež se jich týkají.

3. 3. 2. Řízení o povolení uzavřít manželství

Právní úprava řízení o povolení uzavřít manželství navazuje na § 672 odst. 2 OZ, podle kterého soud může ve výjimečných případech povolit uzavření manželství nezletilému, který není plně svéprávný a dovršil šestnáct let věku, jsou-li pro to důležité důvody. Samostatné postavení nezletilého bylo dříve dovozováno judikaturou interpretací § 194 OSŘ,¹¹¹ zákon tedy nepřináší nic nového. Důvod, pro který zákonodárce nezletilému přiznává plnou procesní způsobilost pro řízení o povolení uzavřít manželství, je nasnadě. Dané řízení lze zahájit jen na návrh nezletilého, jenž dovršil šestnáct let věku dle § 367 ZZŘS, jelikož je to právě on, kdo má zájem na vydání soudního rozhodnutí. V návaznosti na to je nezletilý navrhovatel také oprávněn sám zmocnit advokáta, aby jej zastupoval v řízení.¹¹² Díky tomu, že je nezletilý sám legitimován k podání návrhu na zahájení řízení, nehrozí mu riziko, kdy by nedostatek vůle jeho zákonného zástupce k zahájení řízení vytvořil překážku dalšího postupu. V takovém případě by byl nucen podat podnět k zahájení řízení ve věcech péče soudu o

¹¹⁰Sdělení č. 54/2001 Sb.m.s. Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

¹¹¹Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 31. května 1976, sp. zn. Cpj 179/75.

¹¹²KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád. Komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1457 (§ 194 OSŘ).

nezletilý, kde by byl jmenován opatrovník pro střet zájmů dle § 460 OZ ve spojení s § 892 OZ. Pokud i přes znění zákona návrh na zahájení řízení podá zákonný zástupce, soudní praxe s ohledem na zájmy nezletilého předvolává nezletilého k sepsání jeho vlastního návrhu.¹¹³

Řízení spěje k povolení uzavřít manželství, v jehož důsledku se nezletilý stane plně svéprávným v návaznosti na § 30 odst. 2 OZ. Povaha řízení vylučuje postup dle § 23 OSŘ, jehož smyslem a účelem je ochrana nezletilého, pakliže mu v daném případě nehrozí žádná újma. Soud rozhodne, zda je nezletilý schopen uzavřít manželství či ne, přičemž musí rovněž zhodnotit, zda rozumová a volní vyspělost nezletilého umožňuje nabytí plné svéprávnosti. Výsledkem řízení nemůže být uložení povinnosti nezletilému. Řízení je dále ovládáno zásadou vyšetřovací, kdy odpovědnost za zjištění skutkového stavu nese soud a nezletilý není vystaven nebezpečí neunesení břemene tvrzení a břemene důkazního. Doplňme, že zastoupení nezletilého účastníka zákonným zástupcem nebo opatrovníkem vylučuje rovněž samotná osobnostní povaha řízení s ohledem na existenci § 458 OZ, jenž stanoví, že zákonný zástupce nebo opatrovník není oprávněn za zastoupeného právně jednat v záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv, jakož i pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání.

Účastníkem řízení je nově i ten, s kým má být manželství uzavřeno. Na tomto místě je vhodné podotknout, že se jedná o správnou změnu. Druhý snoubenec má bezesporu právní zájem na výsledku řízení, předchozí právní úprava mu však nedovolovala se do řízení zapojit, jelikož institut vedlejší intervence dle § 93 OSŘ se neslučuje s povahou nesporného řízení. Není vyloučeno, že i druhý snoubenec bude mladší šestnácti let a nebude plně svéprávný. V takovém případě bude rovněž povinen podat návrh dle § 367 ZZŘS. Obě řízení lze vzhledem k zásadě hospodárnosti a rychlosti spojit ke společnému projednání. Není však zcela jednoznačné, zda soud může aplikovat § 23 OSŘ ve vztahu k druhému snoubenci. Za pomoci argumentu ad absurdum dospějeme k závěru že nikoli, v opačném případě by nastala situace, kdy by v rámci jednoho řízení nezletilý jakožto návrhovač měl plnou procesní způsobilost a ve vztahu k druhému materiálně totožnému řízení nikoliv. Z toho plyne, že ustanovení § 368 odst. 2 ZZŘS je nutné vykládat extenzivně ve vztahu k druhému snoubenci.¹¹⁴

Závěrem lze doplnit, že se předpokládá klesající počet těchto řízení, jelikož dané řízení se nově již nevztahuje na osoby omezené ve svéprávnosti. Jako druhý důvod se uvádí, že

---

113 Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 31. května 1976, sp. zn. Cpj 179/75.

114 SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel (ed). *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 695 (§ 368 ZZŘS).

dříve bylo toto řízení využíváno také jako prostředek pro získání plné svéprávnosti, přičemž dnes je možné stejného cíle dosáhnout přiznáním svéprávnosti dle § 37 OZ.¹¹⁵

3. 3. 3. Řízení o přiznání svéprávnosti a řízení o přivolení a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti

Řízení o povolení uzavřít manželství se svým charakterem velmi podobá řízení o přiznání svéprávnosti a řízení o přivolení a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti. Účelem těchto řízení je posoudit, jestli osoba splňuje předpoklady pro nabytí plné svéprávnosti, anebo jestli je schopna samostatně provozovat obchodní závod nebo jinou obdobnou výdělečnou činnost, včetně zohlednění možných rizik z toho plynoucích. Povaha daného řízení vylučuje aplikaci § 23 OSŘ.¹¹⁶ Uplatní se zde mutatis mutandis to, co bylo vyvozeno pro řízení o povolení uzavřít manželství.

Otázka procesní způsobilosti je v těchto řízeních problematičtější a vyžádá si hlubší analýzu. Do uvedených řízení se promítá nejasnost panující v hmotném právu ohledně otázky, jestli soud může přiznat svéprávnost nebo povolit samostatné provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti i osobě mladší šestnácti let. Zastávám stanovisko, že ve výjimečných případech je to možné. V takovém případě ovšem není zcela jasný dosah § 469 odst. 3 ZZŘS, jenž stanoví, že nezletilý má pro řízení plnou procesní způsobilost, aniž by výslovně hovořil o věkové hranici šestnácti let, na rozdíl od ostatních řízení. Budeme-li vycházet z premisy, že zákonodárce připouští i účastenství osoby mladší šestnácti let, je nezbytné vyřešit otázku, zdali je úmyslem této osobě rovněž přiznat plnou procesní způsobilost. Pro přiznání plné procesní způsobilosti hovoří samotné znění zákona. Uvážíme-li charakter daných řízení a současně cíl, k němuž je směřováno, dospějeme k závěru, že ve výjimečných případech je plnou procesní způsobilostí nadán i nezletilý mladší šestnácti let.

Ze znění zákona není zřejmé, zdali nezletilý musí být starší šestnácti let již v době podání návrhu na zahájení řízení pro to, aby splňoval předpoklady vydání rozhodnutí na základě § 37 odst. 1 OZ.¹¹⁷ Tato otázka může být pro nezletilého mimořádně důležitá,

¹¹⁵ŠÍNOVÁ, Renáta. In ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej (ed). *Manželství*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 219.

¹¹⁶HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel (ed). *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 944 (§ 470 ZZŘS).

¹¹⁷PILÍK, Václav. Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 352.

uvážíme-li, že na vydání soudního rozhodnutí dle § 37 odst. 1 OZ vzniká právní nárok, zatímco postup dle § 37 odst. 2 OZ zakládá soudní diskreci. Domnívám se, že je zcela postačující, pokud budou podmínky pro rozhodnutí na základě § 37 odst. 1 OZ kumulativně splněny až v momentě rozhodování soudu. Tento závěr je podpořen také zněním § 154 odst. 1 OSŘ, podle něhož je pro rozsudek rozhodující stav v době jeho vyhlášení.

V podobné věci judikatura dovodila, že nezletilý musí splňovat požadavek šestnácti let už k okamžiku podání návrhu na zahájení řízení o povolení uzavřít manželství.¹¹⁸ Je možné, že se soudní praxe vydá stejnou cestou per analogiam. Domnívám se však, že daný případ míří na odlišnou situaci. Nezletilý mladší šestnácti let v okamžiku podání návrhu na zahájení řízení není k takovému podání oprávněn, jelikož se jeho aktivní legitimace k podání návrhu odvíjí od procesní způsobilosti.¹¹⁹ Důvody citovaného stanoviska jsou tedy procesněprávního charakteru, zatímco v daném případě je předmětem zkoumání, zda podmínky pro vydání soudního rozhodnutí dle § 37 odst. 1 OZ musí být naplněny již k okamžiku zahájení řízení.

3. 3. 4. Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí

Právní úprava předběžného řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí vychází z předchozí právní úpravy § 76b OSŘ a dále ji rozvíjí. Ustanovení § 403 odst. 3 ZZŘS nově přiznává nezletilému staršímu šestnácti let pro řízení plnou procesní způsobilost. Zákon tímto způsobem zvyšuje ochranu nezletilého před domácím násilím, umožňuje mu, aby sám inicioval řízení, což v konkrétním případě může zvýšit rychlost a účinnost poskytnuté soudní ochrany. Domnívám se, že s ohledem na charakter daného řízení není vyloučeno, aby předseda senátu přijal postup dle § 23 OSŘ.

Je-li nezletilý mladší šestnácti let, musí být v řízení zastoupen, zákon v této souvislosti speciálně upravuje, kdo podává návrh na zahájení řízení za nezletilého. Návrh je oprávněn podat zákonný zástupce, i když by návrh směřoval proti druhému zákonnému zástupci, orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo advokát na základě plné moci, pokud má nezletilý pro její udělení přiměřenou rozumovou a volní vyspělost v souladu s § 31 OZ. S ohledem na potřebu poskytnutí rychlé a včasné ochrany se neužijí ustanovení o jmenování opatrovníka pro střet zájmů dle § 460 OZ.¹²⁰ V této souvislosti je nutné opětovně zdůraznit, že dané řízení lze zahájit pouze na návrh, přičemž nezletilý mladší šestnácti let není samostatně legitimován k podání návrhu, ledaže by soud postupem dle § 20 OSŘ dospěl k závěru, že je procesně

118 Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 31. května 1976, sp. zn. Cpj 179/75.

119 SVOBODA, Karel. Řízení o povolení uzavřít manželství. *Rekodifikace & praxe*, 2014, roč. 2, č. 12, s. 12.

120 ŠÍNOVÁ, Renáta. In ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej (ed). *Manželství*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 219.

způsobilý pro dané řízení. Pokud jsou agresátory násilí zákonní zástupci nezletilého, bude návrh na zahájení řízení podávat orgán sociálně-právní ochrany dětí, případně zmocněný advokát. V těchto naléhavých případech není časový prostor pro iniciování řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, kde by byl ustanoven kolizní opatrovník, jenž by následně podal návrh jménem nezletilého. Poté, co soud návrhu vyhoví, bude postupovat tak, že navrhovateli jmenuje opatrovníka.¹²¹

Následně je na místě podívat se na věc z opačné perspektivy a zamyslet se nad tím, v jakém postavení se bude nacházet nezletilý účastník řízení za předpokladu, že bude sám iniciátorem násilí. Zde je třeba předeslat, že bude zjevně bezpředmětné zabývat se otázkou jeho procesní způsobilosti, neboť takový nezletilý ani nemůže být účastníkem předmětného řízení. Jedná se totiž stále o dítě, což má ten následek, že je velmi těžko myslitelné, aby mu byly předběžným opatřením soudu uloženy povinnosti uvedené v § 405 odst. 1 ZZŘS. Takový postup by byl v rozporu s ustanoveními občanského zákoníku o právu rodinném. Rychlá ochrana prostřednictvím předběžného řízení ve věci ochrany před domácím násilím tak v daném případě nebude možná, jeikož je zde jiný zájem, jež je hoden ochrany, to jest duševní a tělesný vývoj dítěte.

3. 3. 5. Řízení ve věcech osvojení a řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí

Řízení ve věcech osvojení i řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí mají velmi osobní charakter vztahující se k rodičovským právům a povinnostem. Z těchto důvodů je účelné umožnit nezletilému účastníku v řízení vystupovat samostatně. Pro řízení ve věcech osvojení zákon v § 431 odst. 2 ZZŘS přiznává nezletilému rodiči staršímu šestnácti let plnou procesní způsobilost. Dané ustanovení navazuje na hmotněprávní úpravu, kde je podle § 811 odst. 1 OZ třeba souhlasu rodiče k osvojení jeho dítěte i tehdy, nenabyli-li plné svéprávnosti. Proto je i tento rodič účastníkem řízení.

Je-li účastníkem řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí nezletilý rodič dítěte, který není plně svéprávný a dosáhl věku šestnáct let, má plnou procesní způsobilost dle § 481 odst. 2 OZ. Na toto ustanovení navazuje § 481 odst. 3 ZZŘS, kde se praví, že nezletilý rodič dítěte, který není plně svéprávný a nedosáhl věku šestnáct let, musí být v řízení zastoupen zákonným zástupcem, pokud soud dospěje k závěru, že jeho

---

121VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Důvodová zpráva k návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních. PSP ČR, tisk 931/01. Dostupné na «<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0#prilohy>» [cit. dne. 2. 4. 2015].

rozumová a volní vyspělost mu neumožňuje jednat v řízení samostatně. Lze vidět, že právní úprava je na tomto místě nejpodrobnější. Výslovně se hovoří o nezletilém účastníku, který není plně svéprávný a dosáhl věku šestnáct let, což je bezpochyby dovoditelné také pro ostatní dotčená nesporná řízení. Následující ustanovení taktéž jednoznačně platí i pro ostatní řízení, jelikož se jedná o obecný závěr. Byť je nezletilý účastník mladší šestnácti let, a zákon mu tak nepřiznává plnou procesní způsobilost, není vyloučeno, aby soud postupem dle § 20 OSŘ dospěl k závěru, že může v řízení vystupovat samostatně.

Obě citovaná řízení znala i předchozí právní úprava, z toho důvodu je namístě zabývat se otázkou, zdali právní úprava doznala nějakých změn. Pro řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení, řízení o osvojení a řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí v souladu s § 180a odst. 2, 181 odst. 1 a 193a odst. 2 OSŘ platilo, že nezletilý rodič dítěte měl v těchto řízeních procesní způsobilost a ustanovení § 23 OSŘ bylo možné použít jen tehdy, nedosáhl-li rodič věku šestnáct let.

První odlišností je, že předchozí právní úprava přiznávala plnou procesní způsobilost bez ohledu na dosažený věk, zatímco ZZŘS váže přiznání procesní způsobilosti na věkovou hranici šestnácti let. Zjevně se vychází z myšlenky, že v tomto věku má člověk obvykle dostatek životních zkušeností a rozumovou a volní vyspělost na takové úrovni, aby byl schopen obezřetně hájit svá práva. Doplňme, že rodič, který ještě nedosáhl věku šestnácti let nyní ani nemůže dát souhlas k osvojení dle § 811 odst. 1 OZ.

Občanský soudní řád dále ve svém původním znění umožňoval soudu přijmout postup dle § 23 OSŘ pouze ve vztahu k nezletilým účastníkům, kteří nedosáhli věku šestnáct let. Nová právní úprava toto ustanovení zcela vypustila a ohledně možnosti aplikace § 23 OSŘ již nenormuje ničeho. Je třeba zhodnotit, jestli se s povahou těchto řízení slučuje postup dle § 23 OSŘ. Domnívám se, že charakter těchto řízení včetně důsledků soudního rozhodnutí umožňuje postup dle § 23 OSŘ. Shodný názor se objevuje také v literatuře, jež neshledává žádný důvod, který by tomu odporoval.¹²² O tomto závěru svědčí i předchozí znění zákona. Lze usuzovat na to, že úmysl zákonodárce směřuje k tomu, aby byl § 23 OSŘ využitelný bez ohledu na věk nezletilého účastníka řízení. Podle názoru literatury k předchozí právní úpravě, postup dle § 23 OSŘ u nezletilých starších šestnácti let přicházel v úvahu pouze tehdy, když s ohledem na duševní poruchu nebo opožděný vývoj nebyl schopen chápat smysl tohoto

---

122SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel (ed). *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 829 (§ 431 ZZŘS).

řízení.¹²³ Domnívám se, že zvolené řešení neposkytovalo nezletilcům dostatečnou ochranu.

3. 3. 6. De lege ferenda

V úvodu této podkapitoly byla vyslovena otázka, jestli by nebylo žádoucí rozšířit přiznání plné procesní způsobilosti nezletilému účastníku i na některá další řízení. Při shlednutí výčtu řízení ve věcech rodinněprávních vyvstává uvedená potřeba v rámci řízení o určení a popření otcovství a mateřství. Pro některá výše popsaná řízení platí, že jejich předmětem je úprava práv a povinností ryze osobní povahy týkající se vztahu mezi rodiči a dětmi. Jinak tomu není ani v tomto případě. Uvedené řízení lze taktéž zahájit jen na návrh, ovšem s výjimkou § 418 odst. 2 ZZŘS ve spojení s § 378 ZZŘS a § 419 ZZŘS ve spojení s § 793 OZ. V daném řízení se rozhoduje o rodičovství k dítěti, potažmo o rodičovských právech a povinnostech v souladu s § 855 OZ, a proto je zcela oprávněné požadovat, aby se i nezletilý účastník mohl v řízení sám realizovat. Při změně právní úpravy by bylo nepochybně nutné připustit aplikaci § 23 OSŘ s ohledem na charakter daného řízení, jelikož v opačném případě by nezletilci mohla hrozit citelná újma.

Pro úplnost je třeba dodat, že řízení o určení a popření rodičovství zahrnuje také určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů, jež má zvláštní charakter. Soud se zde omezí pouze na výslech účastníků a dojde-li k souhlasnému prohlášení rodičů, zaznamená tuto skutečnost do protokolu a následně ji oznámí matričnímu úřadu. Toto prohlášení může učinit i ten, kdo není plně svéprávný. Soud podle okolností případu posoudí, zda je schopen jednat sám, nebo zda za něj bude jednat jeho opatrovník v souladu s § 780 OZ. Z uvedeného vyplývá, že v tomto případě je nadbytečné plnou procesní způsobilost nezletilému účastníku řízení přiznávat.

Další oblastí, kde je přiznání plné procesní způsobilosti nezletilému účastníku bezesporu žádoucí, je řízení o přivolení souhlasu zákonného zástupce k okamžitému zrušení pracovního poměru nebo dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr nezletilého zaměstnance. Občanský zákoník v tomto směru v § 35 odst. 2 OZ normuje, že zákonný zástupce nezletilého, který nedosáhl věku šestnáct let, může rozvázat jeho pracovní poměr nebo smlouvu o výkonu práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek, pokud to je nutné v zájmu vzdělávání, vývoje nebo zdraví nezletilého, způsobem stanoveným jiným právním předpisem. Zákoník práce reflektuje citované ustanovení v § 56a odst. 1 ZP a blíže rozvádí, že k platnosti okamžitého zrušení pracovního poměru zákonným

---

123KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád. Komentář – I. díl*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1347 (§ 180a OSŘ).

zástupcem nezletilého zaměstnance, který nedosáhl věku šestnáct let, se vyžaduje přivolení soudu. Pro dohodu o provedení práce a dohodu o pracovní činnosti je pak obdobné ustanovení obsaženo v § 77 odst. 5 ZP.

Uvádí se, že ačkoli je nezletilý způsobilý uzavřít pracovní poměr od patnáctého roku věku, nemusí být nutně schopen se bránit proti vykořisťování, včetně zaměstnávání pracemi, jež jsou pro něj nebezpečné, škodící jeho zdraví či duševnímu nebo sociálnímu vývoji.¹²⁴ Nově zavedené pojetí představuje kompromis mezi dvěma možnými přístupy, to jest za prvé uzavírání pracovní smlouvy jen se souhlasem zákonného zástupce nezletilého a za druhé uzavírání pracovní smlouvy samotným nezletilým.¹²⁵ Povšimněme si ale, že zákon na tomto místě opět operuje s věkovou hranicí šestnáct let, jež je považována za určitý přelom v duševním vývoji jedince.

Nutnost souhlasu soudu k platnosti okamžitého zrušení pracovního poměru je tedy obsažena v § 56a odst. 1 ZP, nicméně pravděpodobně legislativním nedopatřením nebylo uvedené řízení promítnuto do zákona o zvláštních řízeních soudních. To však samo o sobě nečiní problém, jelikož se jedná se o nesporné řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Zákon v § 466 ZZŘS upravuje výčet řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, v nichž soud rozhoduje zejména. Z užití výrazu „zejména“ pak vyplývá, že se jedná o výčet demonstrativní, což má ten následek, že zahrnuje i dotčené řízení o přivolení souhlasu zákonného zástupce k okamžitému zrušení pracovního poměru nebo dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr nezletilého zaměstnance, byť není v § 466 ZZŘS výslovně zmíněno. Komentářová literatura zastává v této souvislosti zcela scestný názor, podle kterého dané řízení proběhne jako řízení sporné, v němž vystupuje nezletilý zaměstnanec v postavení žalovaného s plnou procesní způsobilostí.¹²⁶

Jako problematická se ovšem jeví skutečnost, že zákon nepřiznává nezletilému účastníku pro dané řízení plnou procesní způsobilost, přestože se svým charakterem velmi podobá řízení o přiznání svéprávnosti a řízení o přivolení a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti. De lege ferenda lze doporučit, aby bylo dané řízení zařazeno do výčtu § 466 ZZŘS, a dále aby byl rozšířen okruh řízení, pro něž je nezletilý účastník nadán plnou procesní

124JOUZA, Ladislav. Uplatňování občanského zákoníku v pracovněprávních vztazích. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 25, č. 4, s. 43.

125ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 85.

126PUTNA, Mojmír. In DRÁPAL, Ljubomír (ed). *Zákoník práce. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 385 (§ 56a ZP).

způsobilostí dle § 469 odst. 3 ZZŘS o toto řízení. Posouzení otázky, zda by v takovém případě nezletilý účastník mohl být zastoupen na základě § 23 OSŘ, není jednoduché, přikláním se však ke kladnému závěru.

Konečně lze ještě poukázat na jistou nesrovnalost v zákoně. Podle § 56a odst. 2 ZP je zákonný zástupce povinen doručit stejnopis okamžitého zrušení pracovního poměru a přivolení soudu nezletilému zaměstnanci. Neexistuje ale rozumný důvod, pro který zákon ukládá zákonnému zástupci uvedenou doručovací povinnost, pakliže je nezletilý zaměstnanec jednoznačně účastníkem dotčeného řízení, a je tak s těmito listinami obeznámen.

3. 3. 7. Komparace s připravovanou slovenskou právní úpravou

Závěrem pojednání o této problematice věnujme pozornost též chystané slovenské právní úpravě. K posouzení se zde nabízí dvě otázky. Za první, jaká řízení návrh zákona konstruuje a za druhé, jaké právní postavení v nich přiznává nezletilým účastníkům řízení?

Slovenská republika si zvolila odlišnou cestu a přistoupila k rekodifikaci civilního práva procesního dříve, než se podařilo realizovat rekodifikaci soukromého práva. Z toho důvodu prozatím v rámci konania vo veciach starostlivosti súdu o maloletých nenalezneme obdobu řízení o přiznání svéprávnosti a řízení o přivolení a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti.

Slovenská právní úprava se dále neinspirovala zdejší právní úpravou a nezavádí samostatné předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí. Toto předběžné opatření je vtěleno do obecné úpravy neodkladných opatření dle § 318 až 333 CSP. Zákon zde nezletilému účastníku nepřiznává pro řízení plnou procesní způsobilost. Taktéž speciálně nenormuje, kdo je oprávněn podat návrh za nezletilého a nevylučuje použití ustanovení o jmenování opatrovníka pro střet zájmů, což je žádoucí s ohledem na potřebu poskytnutí rychlé a včasné ochrany. V tomto směru lze považovat českou právní úpravu za zdařilejší.

Co se týče konania o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní, za zmínku stojí, že toto řízení je nově zavedeno teprve tímto zákonem, čímž Slovenská republika plní své závazky plynoucí z Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.¹²⁷ Nicméně zákonodárce neuznal za vhodné přiznat nezletilému rodiči dítěte pro řízení plnou procesní způsobilost.

Konanie o povolenie uzavrieť manželstvo jako tradiční řízení zůstává zachováno,

---

¹²⁷Sdělení č. 34/1998 Sb. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

příčemž zákon již v § 88 CMP výslovně stanoví, že navrhovatel má v konaní spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu. Doplňme, že dle § 11 odst. 1 zákona č. 36/2005 Z.z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov, súd môže v súlade s účelom manželstva výnimočne povoliť uzavretie manželstva maloletému staršiemu ako 16 rokov.

Poslední oblastí je konanie vo veciach osvojenia, jež je nově taktéž pojato jako řízení souhrnné, v jehož rámci probíhá konanie o osvojiteľnosti, konanie o osvojenie a konanie o zverení maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti dle § 135 CMP. Pro konanie o osvojiteľnosti zákon v § 138 odst. 2 CMP normuje, že maloletý rodič dieťaťa má v konaní spôsobilosť samostatne konať pred súdom, ale maloletý rodič dieťaťa, ktorý nedosiahol vek 16 rokov, musí byť zastúpený svojim zákonným zástupcom. Příčemž zřejmě není vyloučeno, aby soud rozhodl, že i nezletilý rodič starší šestnácti let musí být v řízení zastoupen svým zákonným zástupcem nebo procesním opatrovníkem dle § 9 CMP. Pro konanie o osvojenie a konanie o zverení maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti zákon nemá výslovnou úpravu ani neodkazuje na § 138 odst. 2 CMP, proto zůstává nevyjasněné, zda je úmyslem přiznat nezletilému rodiči procesní způsobilosť i pro tato dílčí řízení či nikoliv. S ohledem na systematiku zákona se domnívám, že odpověď je záporná. V opačném případě by zákonodárce citované ustanovení umístil do pasáže obsahující společná ustanovení pro konanie vo veciach osvojenia.

Slovenská právní úprava je ve vztahu k přiznávání plné procesní způsobilosti nezletilým účastníkům viditelně zdrženlivější. Některá nesporná řízení zákon prozatím nezakotvuje, pro jiná řízení nezletilcům plnou procesní způsobilosť nepřiznává. Nenalezneme zde řízení, kde by byla procesní způsobilosť přiznána nezletilým nad rámec úpravy české. Procesní způsobilosť nezletilým účastníkům přiznává pouze pro konanie o povolenie uzavriet manželstvo a pro konanie o osvojiteľnosti.

Závěr

Počátek roku 2014 přinesl dlouho připravovanou rekonstrukci soukromého práva. Naplnila naše očekávání? Nový občanský zákoník je pojem, který nepřestává fascinovat, otevírá řadu nových témat. Prostřednictvím této práce jsem se chtěla zapojit do neutuchající diskuse. Proměny doznalo rovněž civilní právo procesní a společně s ním i oblast účastenství. V tomto směru je však třeba podotknout, že nikoli vyčerpávajícím způsobem. Mnohé otázky zůstávají nezodpovězené, a tak je na teorii, aby se propracovala k jednotnému přístupu. Do budoucna bude velice zajímavé sledovat, jakým směrem se tato problematika posune s přijetím rekonstrukce civilního práva procesního, jež se pomalu, ale jistě, dostává do pohybu.

Podíváme-li se na nový občanský zákoník jako na celek, nelze přehlédnout jeho obrovský přínos. Posunuje soukromé právo do nové dimenze. Ohlédneme-li se zpět, je téměř nepředstavitelné, že jsme dříve byli schopni vystačit si s tak málem. Předchozí četné nedostatky nyní vystupují zřetelně na povrch. Výrazné změny nalezneme například v oblasti dědického práva, které daleko více dbá na vůli zůstavitele a navrácí se k tradičním institutům jako jsou vulgární a fideikomisární substituce, odkaz nebo výhrada soupisu. Dále je to například propracovanější úprava ochrany osobnosti, držby, respektování zásady *potius valeat actus quam pereat* a s tím související příklon k neplatnosti relativní namísto absolutní či návrat k zásadě *superficies solo cedit*. Neméně významné je nové pojetí svéprávnosti. V oblasti právního jednání nezletilých, na něž se práce zaměřuje, se občanský zákoník navrácí k tradičním institutům jako přiznání svéprávnosti, koncepce tzv. částečné svéprávnosti nebo provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti nezletilým.

Cílem práce bylo postihnout procesní způsobilost nezletilých účastníků civilního soudního řízení v návaznosti na novou koncepci svéprávnosti tak, aby bylo následně možné odpovědět na stanovené pracovní otázky. Přičemž záměrem nebylo omezit se na pouhý popis, ale podat i určité kritické shodnocení uvedené oblasti práva a poukázat na možné nejasnosti či nedokonalosti, kterých se ovšem při tvorbě nové legislativy pravděpodobně nelze nikdy zcela vyvarovat.

Pokud jde o otázku, zda změna právní úpravy posílila postavení nezletilých, odpověď je jednoznačně kladná. Posun, ke kterému v této oblasti došlo je ve srovnání s přechozí právní úpravou markantní. Druhá pracovní hypotéza spočívala v analýze vlivu nové právní úpravy na procesní způsobilost v civilním soudním řízení. Za tímto účelem bylo třeba vyřešit otázku, zda jsou všechna ustanovení reflektována procesním právem.

Nová úprava způsobilosti nezletilých právně jednat klade na soudy zvýšené nároky ohledně posuzování procesní způsobilosti nezletilých účastníků řízení, jelikož již nestačí vycházet pouze z věku jakožto objektivního kritéria. V práci bylo poukázáno na dosavadní problematický přístup soudů. Teprve aplikační praxe s odstupem času ukáže, do jaké míry se pozměnilo přistupování soudů k procesní způsobilosti nezletilých účastníků řízení. Pokud ovšem soudy budou respektovat znění § 31 OZ, lze očekávat posílení práva nezletilých účastnit se soudního řízení.

Jak je to s dalšími ustanoveními občanského zákoníku? Souhlas zákonného zástupce k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu dle § 32 OZ míří pouze do oblasti práva hmotného a nemá relevanci pro případné soudní řízení. Odlišný závěr pak platí ohledně provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti dle § 33 OZ, jež zakládá způsobilost nezletilého samostatně vystupovat v řízení před soudem, které je s touto činností spojeno.

Poslední významnou část představuje přiznání procesní způsobilosti nezletilým pro některá nesporná řízení ve věcech rodinněprávních. Tato řízení nesou několik společných rysů, mají ryze osobní charakter a mnohdy dosti podobný předmět. Právní postavení nezletilého není ovšem ve všech řízeních totožné. Hledání rozřešení této problematiky bylo obohacující a přínosné. V práci je konečně navrhováno rozšířit tuto úpravu i na řízení o určení a popření otcovství, řízení o určení a popření mateřství a řízení o přivolení souhlasu zákonného zástupce k okamžitému zrušení pracovního poměru nebo dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr nezletilého zaměstnance.

Závěrem věnujme ještě několik poznámek ke slovenskému zákonodárství. Slovenská republika měla při započetí legislativních prací na rekodifikaci soukromého práva chvályhodný cíl provést paralelně změnu hmotného i procesního práva, což se však bohužel nezdařilo. Do budoucna lze očekávat velkou harmonizační novelu, jež civilný sporový poriadok a civilný mimosporový poriadok obohatí o celou řadu nových prvků. Úprava procesní způsobilosti z velké části navazuje na předchozí občiansky súdny poriadok. Po provedeném srovnání lze občanský soudní řád a zákon o zvláštních řízeních soudních jednoznačně označit za zdařilejší právní úpravu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a sborníky:

BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. 1. vydání. Praha: ANAG, 2013. 376 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. 1120 s.

FIALA, Josef a kol. *Meritum Občanské právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. 1000 s.

FICOVÁ, Svetlana a kol. *Ochrana práv maloletých v civilnom procese*. 1. vydání. Bratislava: Eurounion, 2008. 214 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 904 s.

KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s.

KNAPPOVÁ, Marta. *Pojem právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům v československém občanském právu*. 1. vydání. Praha: NČSAV, 1961. 114 s.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 241 s.

SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl I. Obecné nauky*. Reprint 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011. 220 s.

SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 458 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej a kol. *Manželství*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014. 336 s.

WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014. 624 s.

Komentářová literatura:

DAVID, Ludvík, IŠTVÁNEK, František, JAVŮRKOVÁ, Naděžda, KASÍKOVÁ, Martina, LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. 1108 s.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád. Komentář I. § 1 – 200za*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1579 s.

DRÁPAL, Ljubomír, BĚLINA, Miroslav a kol. *Zákoník práce. Komentář*. 2. vydání. Praha:

C. H. Beck, 2015. 1613 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. svazek § 1 – 487*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2008. 1390 s.

FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 866 s.

HORIZINKOVÁ, Eva, URBAN, Václav. *Živnostenský zákon a předpisy souvisící s komentářem a příklady*. 10. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2005. 447 s.

JIRSA, Jaromír, TREBATICKÝ, Peter, KORBEL, František a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I (§ 1 – 78g)*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2014. 515 s.

LAVICKÝ, Petr, KOUKAL, Pavel a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2400 s.

MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I (§ 1 – 117)*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014. 649 s.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, díl I*. Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1998. 1192 s.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1398 s.

SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1032 s.

ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2009. 1262 s.

ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009. 1394 s.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I (§ 1 – 654)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2014. 1667 s.

WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. 906 s.

WAGNEROVÁ, Eliška, POSPÍŠIL, Ivo, DOSTÁL, Martin, LANGÁŠEK, Tomáš a kol. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*. 1. vydání. Praha: Aspi, 2007. 624 s.

Odborné články:

- BĚLOHLÁVEK, Alexandr. Postavení dítěte v civilním řízení. *Právo a rodina*, 2005, č. 11, s. 17 – 20.
- FRINTA, Ondřej. Pojetí svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 22, č. 1–2, s. 52 – 66.
- GREGOROVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, STAVINHOVÁ, Jaruška. K některým otázkám právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům u nezletilých. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 2, s. 53 – 60.
- JOUZA, Ladislav. Uplatňování občanského zákoníku v pracovněprávních vztazích. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 25, č. 4, s. 41 – 45.
- KERECMAN, Peter. Maloletý účastník občianskeho sporového konania. *Justičná revue*, 2008, roč. 9, č. 1, s. 3 – 28.
- KNAPP, Viktor, KNAPPOVÁ, Marta, KOPÁČ, Ludvík, ŠVESTKA, Jiří. Nad stavem a perspektivami soukromého práva v České republice. *Právní rozhledy*, 1995, roč. 3, č. 3, s. 89 – 95.
- KRISTKOVÁ, Veronika. Práva dítěte a procesní praxe českých soudů. *Via iuris*, 2005, roč. 7, č. 4, s. 73 – 79.
- KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Procesní následky nedostatku souhlasu soudu s podáním žaloby za nezletilého a jejich náprava prostřednictvím řádných a mimořádných opravných prostředků. *Právní fórum*, 2011, roč. 7, č. 11–12, s. 531 – 535.
- PILÍK, Václav. Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 349 – 353.
- SVOBODA, Karel. Řízení o povolení uzavřít manželství. *Rekodifikace & praxe*, 2014, roč. 2, č. 12, s. 10 – 14.
- ŠÍNOVÁ, Renáta. Způsobilost být účastníkem civilního soudního řízení s přihlédnutím k relevantní judikatuře. *Jurisprudence*, 2005, roč. 142, č. 5, s. 19 – 24.
- ŠÍNOVÁ, Renáta. Procesní způsobilost nezletilých účastníků řízení (s přihlédnutím k právní úpravě svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 17, s. 616 – 621.
- TELEC, Ivo. Rozum a cit. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 7, s. 317 – 322.
- VRCHA, Pavel. K procesní způsobilosti nezletilé osoby (tzv. černého pasažéra) v soudním řízení o plnění z uzavřené smlouvy o přepravě osob. *Soudní rozhledy*, 2006, roč. 11, č. 11, s. 412.
- ZVÁNOVEC, Vít. Právní úprava svéprávnosti nezletilců v návrhu občanského zákoníku.

Bulletin advokacie, 2011, roč. 22, č. 1–2, s. 53 – 57.

Webové zdroje:

ROPKOVÁ, Alena. Podnikání nezletilých [online]. *epravo.cz*, 23. dubna 2013 [cit. dne 14. 2. 2015]. Dostupné na «<http://www.epravo.cz/top/clanky/podnikani-nezletilych-93931.html?mail>».

ŠÍNOVÁ, Renáta. Srovnání změn v civilním procesu v ČR a SR [online]. *právní prostor.cz*, 4. září 2014 [cit. dne 1. 4. 2015]. Dostupné na «<http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-srovnani-zmen-v-civilnim-procesu-v-cr-a-sr>».

ZEMAN, Milan. Nový občanský zákoník (NOZ) a nezletilí géniové [online]. *epravo.cz*, 4. dubna 2013 [cit. dne 14. 2. 2015]. Dostupné na «<http://www.epravo.cz/top/clanky/novy-obcansky-zakonik-noz-a-nezletili-geniove-89973.html?mail>».

Judikatura:

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. srpna 2004, sp. zn. 10 Co 629/2004

Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 31. května 1976, sp. zn. Cpj 179/75

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2003, sp. zn. 28 Cdo 951/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. 20 Cdo 2775/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 856/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. září 2012, sp. zn. 33 Cdo 2289/2011

Nález Ústavního soudu ze dne 24. září 1998, sp. zn. III. ÚS 125/98

Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2006, sp. zn. II. ÚS 393/05

Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. II. ÚS 1818/07

Nález Ústavního soudu ze dne 2. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08

Nález Ústavního soudu ze dne 26. srpna 2010, sp. zn. III. ÚS 3007/09

Nález Ústavního soudu ze dne 9. prosince 2014, sp. zn. II. ÚS 2224/14

Právní předpisy a sněmovní tisky:

VLÁDA ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY. Důvodová zpráva k návrhu

zákona občanský soudní řád. NS ČSSR, tisk 147

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Důvodová zpráva k návrhu zákona občanský zákoník. PSP ČR, tisk 362/0

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Důvodová zpráva k návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních. PSP ČR, tisk 931/0

VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Důvodová zpráva k návrhu zákona civilný sporový poriadok. NR SR, tisk 1333

VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Důvodová zpráva k návrhu zákona civilný mimosporový poriadok. NR SR, tisk 1334

Zákon č. 140/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31.3.1964

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013

Zákon č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 36/2005 Z.z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov

Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákem, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění

Vládní návrh zákona civilný sporový poriadok, NR SR, tisk 1333

Vládní návrh zákona civilný mimosporový poriadok, NR SR, tisk 1334

Sdělení č. 104/1991 Sb. Federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o právech dítěte

Sdělení č. 34/1998 Sb. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Sdělení č. 54/2001 Sb.m.s. Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí

Shrnutí

Tato diplomová práce pojednává o nové právní úpravě svéprávnosti a zkoumá, jakým způsobem se promítá do sféry civilního soudního řízení, přičemž akcent je kladen na právní postavení nezletilých osob. Zaměřuje se na nové právní instituty jako je například přiznání svéprávnosti. Dále postihuje problematiku procesní způsobilosti jakožto jednoho ze základních institutů civilního práva procesního, s doplněním o relevantní judikaturu. Následně je provedena analýza procesní způsobilosti nezletilých účastníků civilního soudního řízení. Na některých místech je obohacena o komparaci s předchozí právní úpravou a také o srovnání s připravovanou slovenskou rekodifikací civilního práva procesního.

Práce poukazuje na výhody nové právní úpravy, současně však neponechává stranou ani některé její problematické aspekty. V textu se prolíná úprava procesněprávní s úpravou hmotněprávní. Cílem je přinést odpověď na otázku, do jaké míry se změnilo postavení nezletilců v soukromoprávních vztazích a v návaznosti na to i v civilním soudním řízení. Vedle sporného řízení je zvláštní pozornost věnována také vybraným nesporným řízením ve věcech rodinněprávních.

Abstract

This diploma thesis is dealing with question about the new legislation of capacity to act and studies the way how is the new concept of capacity to act reflected in civil proceedings by putting the emphasis on legal status of minors. The work focuses on the new legal institutes such as for exemple the full emancipation. It describes the issues of capacity to act independently in civil proceedings as one of the fundamental institutes of civil procedure with addition of relevant case law. Then it analyses the question of minor participant's capacity to act independently in civil proceedings. Work is complemented by a comparaisn with the previous legislation and also by a comparaisn with the upcoming Slovak recodification of the civil procedure.

The work focuses on the main benefits of the new law regulation, on the other hand it even doesn't left behind some of questionable aspects that can bring the application in practice. Text deals with the private law and with the procedure as well. The thesis aims to bring the answer to the question whether the new legislation changes the status of minors in private relationships and with the link of that also in civil procedure. Next to the civil contentious procedure, special attention is paid to some of non-contentious proceedings in family matters.

Klíčová slova

civilní soudní řízení	civil proceedings
nesporná řízení	non-contentious proceedings
nezletilý	minor
péče soudu o nezletilé	legal custody of minors
právní osobnost	legal personality
procesněprávní subjektivita	procedural subjectivity
procesní způsobilost	procedural capacity
přiznání svéprávnosti	full emancipation
řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí	proceeding of return of a minor child in matters of international child abduction
řízení o povolení uzavřít manželství	proceeding of permission to marry
řízení ve věcech osvojení	proceeding of adoption
sporná řízení	contentious proceedings
svéprávnost	capacity to act